

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ITEV.—NO. 782.

CHICAGO, ILL., 7. septembra (August 7th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvo (Office) 3629 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Delavnica reakcije odkriva zarote.

Ena najpriljubljenejših obrti ameriškega kapitalističnega časopisja je odkrivanje "zarot" za nasilno strmoglavljenje vlade. Po skoro vsem meščanskem časopisju je opaziti strašno tarnanje zaradi destruktivnega radikalizma, ki se baje razširja posebno med imencei po Zedinjenih državah in kuje načrte "za potepanje ameriških institucij". Čitatelj pa maje z glavo in se vprašuje, koliko je v teh jeremijadah odkritosrčnosti, če jo je namreč sploh kaj. Mnogo jo na noben način ni, kajti sicer ne bi iznajdljivi žurnalisti fabricirali še več teh "zarot" kot jih v resnici je, s čimer nechte kažejo, da bi jim bilo pravzaprav zelo všeč, da bi se delavstvo dalo speljati na pot nepremišljeno in pustolovščin.

Nekje v Michiganu je zborovala kópica komunistov in "konspirirala" proti vladi. Budni agentje justičnega departmeta pa so bili na straži in so še ob pravem času pozaprl nevarne zarotnike, kolikor jih ni pobegnilo. Zaplenili so cel voz revolucionarne literature, dasi si nihče ne more razlagati, čemu bi komunisti jemali na svojo konferenco v gozdno skrivnišče na vozove literature. Ampak kapitalistično časopisje si ne more stvari razlagati drugače, kakor da mora biti na vsaki seji, na kateri so zbrani "zarotniki", ogromne kupe revolucionarnih spisov.

Ko so policaji čikaškega državnega pravdnika navadili na urad W. Z. Fosterja, so tudi odpeljali poln "truck" anarhistične literature in pisem. Manj kot en truck se jim je sploh ne izplača odvažati, kajti če jo je manj, tedaj ni nevarna obstoju naše gloriozne dežele. In s kako naslado pripovedujejo meščanski žurnali, kako pridni detektivi in strokovnjaki listajo po ti literaturi in arhivih, da iz nje dobe evidenco proti "boljševikom", s katero lahko nastopajo proti njim na sodiščih.

W. Z. Foster se je mudil na govorniški turneji po zapadu in pot mu je nanelsa tudi v Denver, kjer bi imel govoriti. Stoprocentne oblasti v Denverju in v Coloradu so pozabile na točko v konstituciji, ki zasigurava državljanom te dežele svobodo govora, in izgnale Fosterja iz države kot silno nevarnega radikalca. Gotovo je obstajala nevarnost, da bi že čez par minut po Fosterjevem govoru v Denverju nastala po vsej Coloradi revolucija, zato ven iz mejá mir in red ljubeče Colorade. Tudi tam so našli nevarno literaturo, ki jo je imel Foster s seboj, ampak ne toliko kakor v michiganskem gozdu in v Fosterjevi pisarni v Chicagi. V Denverju jo je imel le en kovček, ampak za Colorado je bilo že to nevarno. Detektivi so jo skrbno pregledali in pazili, da si z njo ne zastrupe prstov.

Povzročitelje nesreče, ki se je pred nedavnim zgodila z brzovlakom v bližini Garyja, so dobili — same nevarne radikalce. Vrgli so vlak s tira, da s tem služijo revoluciji, oziroma, da s takimi deli uvajajo v deželo kaos in ji gladijo s tem tla za revolucijo. To

so zarotniki sami pojasnili, potem mora že biti res. Na nesrečo ne pišejo o enih in istih zarotah vsi listi enako. Železniške nezgode podtikajo eni listi stavkojočim železničarjem, drugi pa ljudem, ki sploh niso v službi železnic, ampak so agentje za revolucijo, ki hočejo strmoglaviti ameriško vlado in jo nadomestiti z anarhijo po ruskem vzorcu. Sicer se čuje od strani, da so med temi agenti osebe, ki jih plačujejo železnice, da igrajo vloge provokatorjev. Nevedne radikalne delavce provokatorji najlože zavajajo. In potem odkritja: Razbiti je treba vse, napraviti kaos, nato pride revolucija in tej sledi diktatura proletariata. Zares, grozne reči!

Vladni detektivi vidijo v vsaki beznici gnezdo revolucionarnih aktivnosti. Kjer primejo kakega zarotnika, ima rusko, poljsko, italijansko, hrvatsko ali pa židovsko ime. Njegova slika pride v liste in pred seboj imate človeka z brutalnimi črtami na obrazu, razmršenega in capinsko oblečenega. Grozno! Torej to so ljudje, ki ti hočejo vzeti premoženje in nadomestiti redno vlado z vlado terorja, požiganja in morije? Bog nas varuj!

Ne bilo bi v soglasju z resnico, če bi zanikavali, da imajo ekstremistično-revolucionarne ideje tudi v Ameriki svoje pristaše. Seveda jih imajo — in to ne šele po svetovni vojni, oziroma po ruski revoluciji, kajti imele so jih davno preden je prišel v Rusiji na površje boljševizem. Ruska revolucija je pač morala vplivati na njih domišljijo in naravno je, da so nervoznejši in tupatam glasnejši kakor poprej. Posebno je to veljalo med letom 1919 in 1921. Ampak ekstremni val je že izgubil svoj zamah. V splošnem pa ni ultraradikalnega gibanja oddaleč toliko, kolikor ga slika kapitalistično časopisje. Tudi njega komunistična označba je napačna, kajti če bi bilo mogoče spraviti vse takozvane ekstremistične radikalce na skupen kongres, bi se prvi dan pokazalo, da so med njimi neštetilne struje, med katerimi zijajo nepremostljivi prepadi. To se je pokazalo že na raznih njihovih konferencah, na katerih so se zbrali le taki elementi, ki imajo vsaj navidezno enake nazore.

Kakšen namen ima kapitalistično časopisje, državna pravdnišva, zvezini detektivi, mestne policije itd. z "odkrivanjem" nevarnih zarot? Ali ne žele prav sedaj železniški magnatje takih zarotniških skupin, ki bi tudi dejansko izvajale nasilja? Ničesar bi jim ne bilo ljubše, kakor da bi vrgli kje kak potniški vlak s tira in s tem ugonobili nekaj desetnih človeških življenj. Nad delavstvom, ki je v boju za izboljšanje svojih mizernih razmer, bi bil potem uveden še večji teror, vtisnil bi se jim pečat brutalnih krvoločnežev, ki more nedolžne ljudi in njihova stvar bi bila za dolgo dobo izgubljena. Iz vsega njihovega pisanja in odkrivanja zarot, plenjenja radikalne literature in tako naprej, se

lahko sklepa, da žele take rezultate in delajo nameno-
ma v tej smeri.

Temu početju se ni čuditi. Čim skrajnejši je radi-
kalizem, tem bolj žene vodo na mlin reakcije, in da so
v Zedinjenih državah reakcionarne sile zelo aktivne,
je povsem očitna reč.

Včasi se je v tej deželi veliko govorilo o demokra-
ciji in zdelo se je, da je ljudstvo tudi nagnjeno zanjo.
Ustanovitelji Zedinjenih držav so smatrali demokra-
tična načela za prvi pogoj svobodnega življenja. Med
temi je svoboda tiska, svoboda besede, svoboda zdru-
ževanja in zborovanja. Ko se je vsled gospodarskih
razmer v Ameriki začela razvijati kasta, ki se prav pri-
merno imenuje dolarska aristokracija, so se iz njenih
vrst vprizarjali posamezni atentati na te osnovne pra-
vice. Najhujši naval nanje je bil med vojno, ki ga je
po vojni Palmer še bolj podnetil. Danes pa reakcija že
skoraj ne skriva več svojega namena, da postavi vsako
svobodno izražanje mnenja izven zakona.

Kaj pa ljudstvo? Tak poskus zbujati seveda pomi-
sleke. Ljudstvo je faktor, ki ga je treba na vsak način
kolikor toliko vpoštevati. Mase so sicer politično brez-
brižne in baš na tej brezbriznosti ameriškega ljud-
stva grade kapitalistične stranke svojo moč; ali če bi
meni nič tebi nič kar takole poteptale najosnovnejše
pravice, bi se vendar lahko zgodilo, da pride tudi od
teh zaspanih mas preglasen protest. Zato je treba pre-
parirati javno mnenje. Ustvariti je treba sovražnike,
proti katerim je "obramba" nujna in katerim se mora
vzeti orožje iz rok.

Če resničnih zarotnikov ni, jih je treba napraviti.
Sama fantazija ne bi zadostovala. Grozne pravljice
se lahko pripovedujejo nekaj časa, ali njih neresnič-
nost se vendar lahko izkaže. Saj se je to pokazalo baš
pri zadnjih vpadih "v konspiratorska gnezda". Druga-
če je, če imajo vsaj nekaj resničnega ozadja. Kakšna
bombna eksplozija, zlobno pokvarjenje železniškega ti-
ra, kakšen požar, kakšen političen atentat je reakciona-
rjem včasih zelo všeč. Toliko iznajdljivosti so vedno in
povsod imeli, da so znali izrabiti take slučaje svojim
nazadnjaškim, protidelavskim namenov v prid.

In če takih slučajev ni, tedaj se poslužujejo provo-
katorjev, ki najdejo za svoje lumparsko delo ugodno
polje med vzruženimi, nahujskanimi delavci. Nepre-
mišljen radikalizem in reakcija sta vedno v odnošajih
vzajemnosti. Eno pospešuje drugo; oboje pa ovira
zdravi razvoj resnične demokracije.

Namen je prozoren: reakcija provocira radikalni
fanatizem, da dobi pretvezo za pomandranje vsega del-
avskagega in socialističnega gibanja. Proti taki nameri
mora biti proletariat vedno na straži. Kajti, kadar se
enkrat reakcija navaljuje nanj, tedaj mu ostane le še
pogorišče njegovih organizacij, njegovih zborovalnih
domov, tiskaren itd., na katerem mora z velikim trudi-
m prirediti graditi z nova. Ozrmo se po Evropi, ali
pa poglejmo nekaj časa nazaj, ko je divjal v tej deželi
reakcionarni val proti vsemu delavskemu gibanju. Tu-
di preteklost daje takih zgledov na kupe. Ameriško del-
avstvo potrebuje organizacijo, ki bo kos nazadnja-
štvu, ob enem pa garancija za proletariat, da doseže
svoje cilje brez nepremišljenih pustolovščin. V ta na-
men se mora okleniti socialistične stranke.

Malo je vredna organizacija, ki ima člane le na pa-
pirju. Tudi seje ne pomenijo veliko, če se bavijo le
z najnujnejšo notranjo upravo. Socialističen klub mo-
ra biti socialistična šola.

SEMINTJA.

**Sodišča pred 28. leti in sedaj. — Edina
pot. — Daugherty za interese ljudstva.
— Odmevi iz unij. — Dva mnenja o
pravici do dela. — Otis Clark obtožen
umora. — 76 političnih jetnikov. — Še
ena "ameriška straža". — Brezuspješni
napori.**

Pred osemindvajsetimi leti so bili železniški de-
lavci proge Great Northern na stavki. Da se zlomi
njihovo moč, so stopila vmes sodišča in izdala pre-
poved, ki je zabranjevala stavkarjem vmešavanje v
zadeve železniške družbe. Debs, ki je bil glavni vodja
stavke, se na to prepoved ni oziral. Raditega je bil
obsojen na šestmesečni zapor. Zadeva se je tirala
na vrhovno sodišče, ki je izreklo, da imajo federalni
sodniki pravico izrekat iudžunkšne zoper stavkarje,
če ovirajo meddržavni promet. Ko je Debs "odslužil"
svojo kaznjo, se je posvetil delu za socializem. Spo-
znal je, da je edina pot za izboljšanje delavčevega
stanja odprava kapitalizma, ki ga mora nadomestiti
socializem.

* * *

V soboto 1. septembra 1922 je prišel generalni
pravdnik Zedinjenih držav pred federalnega sodnika
Wilkersona, da izposluje od njega prepoved proti
vsem unijam, direktno in indirektno prizadetih v
sedanji stavki železničarjev. Wilkerson je prepoved
izdal. V taboru železniških družb je zavladalo veliko
veselje. Unijam je prepovedano vsako vmešavanje v
zadeve železniških družb. Na nikak način ne smejo
nagovarjati delavce, naj vztrajajo v stavki. Vsako na-
stopanje proti stavkokazom je strogo prepovedano.
Zbiranje fondov v odpomoč štrajkarjev je zabranje-
no. V prepovedi so označeni vsi odborniki unij želez-
ničarjev, kakor tudi nekateri odborniki Ameriške del-
avske federacije.

* * *

Generalni pravdnik Harry M. Daugherty je vpo-
sllil silo zvezine vlade proti unijam v interesu splošno-
sti — tako pravi sam — ako mu hoče kdo verjeti.
Izvajal je, da je dežela pred pomanjkanjem premoga,
ker ga železnice ne morejo razvažati. Samo v Califor-
niji je uničenih za \$75,000,000 poljskih sadežev, ker
železnice ne morejo preskrbeti tovornih vlakov za
odvažanje pridelkov. Atentati na vlake se množe; pri-
vatna lastnina se uničuje; stavkarji vodijo sabotažo
z namenom, da spravijo prometni sistem te dežele v
kaos. To je treba preprečiti v interesu ljudstva. Tako
trdi Daugherty. In zato je bila izdana prepoved proti
tistim, ki predstavljajo velik del ljudstva, v prilož-
nostih, ki lastujejo železnice. Tak je današnji red.

* * *

Odborniki železniških unij in celo Samuel Gom-
pers izjavljajo, da se ne bodo ozirali na prepoved,
ki jo je izposlovala federalna vlada, in bodo vodili
boj za pravične delavske zahteve naprej. To je iz-
premembra. Še ne tako dolgo nazaj so se unijški od-
borniki ponižno umaknili, kadarkoli se je razglasilo,
da vlada hoče to in to, in če se bi kdo temu upiral,
bi pomenilo upiranje zoper vlado. Delavstvo pola-

ena spoznava, da je vlada v službi tistih, ki jo kontrolirajo. Debs je to povedal ameriškemu delavstvu v stavki leta 1894, in širil je to resnico dan za dnem med milijoni ameriškega proletarijata. In z njim so jo širili tisoči ameriških socialistov. Posledice se čutijo. Iziranje delavstva od strani vlade ne bo več tako lahko kakor je bilo. Kadar se prične delavstvo enkrat probujati, gre hitro naprej. Morda ne bo več dolgo, ko bomo imeli v tej deželi mogočno delavsko stranko. Ljudje, ki so jo zamislili na konvenciji socialistične stranke v Detroitu leta 1921, so gledali naprej. Ameriško delavstvo je treba pridobiti za politični boj v masah — in te so v unijah. Da bo med njimi prevladoval socialistični vpliv, je treba velike socialistične stranke, ki jih bo vodila.

Daugherty je povdarjal, da je dolžnost zvezine vlade varovati državljanom pravico do dela. Unije jim odrekajo to pravico — po njegovem mnenju. Ako bo kdo delati za čase stavke, je to njegova pravica, ne ako mu jo kdo ugroža, je dolžnost vlade, da ga protektirā. Tako pravi vlada. Tudi mi verujemo v pravico do dela. Ampak ne v pravico do suženjstva, ampak do dela, ki bo dostojno človeka. Pod kapitalističnim sistemom ga ne bomo dosegli, zato se borimo za socialistični družabni red.

Illinoiški kapitalisti so zbrali tisoče dolarjev v fond, s katerim naj se omogoči stroga preiskava izgovorov v Herrinu. Podvzel jo je illinoiški državni pravdnik Brundage. Vse kapitalistično časopisje je po prvih vesteh o izgredih zagrmelo, da so umori v Herrinu krvavi madež na Illinoisu in na Zedinjenih državah. Napadalo je lokalne oblasti radi njihove "brezbrižnosti" zasledovati morilce. Trgovske zbornice so protestirale — toda protesti ne izdajo veliko. Zato so zbrale fond, njihov agent Brundage pa je prišel s preiskavo. V pomoč si je najel še nekaj advokatov, ki so se proslavili v drugih podobnih procesih. Zaprisežena je bila posebna velika porota, ki ni bila urežbana od navadne oblasti v Williamson County, ampak izbrana od avtoritete, ki jo je določil državni pravdnik. Ti porotniki ne simpatizirajo z unijo premogarjev; če bi, bi ne bili porotniki. Kmalo je bila oddana prva obtožba. Otis Clark, predsednik lokalne unije, se bo moral zagovarjati radi umora C. K. Dwellla, superintendenta odprtega premogovnika v Herrinu. Mi smo takoj po izgredih v Herrinu pisali, da bodo škodovali uniji, kajti taka dejanja niso še nikdar služila delavski stvari. Po aretaciji Clarka je Frank Farrington, predsednik illinoiških premogarjev, dejal, da je na sodni obravnavi v Herrinu organizirano delavstvo, kakor tudi posamezniki. "Unija bo morala braniti te ljudi. To je, kar jo je privedlo na obravnavo." Clark, predsednik unije, obtožen umora, je oseba, ki si jo je izbral Brundage in njegovi pomagači za provociranje delavstva. Taka je kapitalistična taktika. V ameriških zaporih imāmo več ljudi, ki so prišli v ječo vsled obsodb v podobnih procesih. Zopet dokaz, da se mora delavstvo vreči v boj tudi na političnem bojišču, da iztrga politične institucije iz rok svojih razrednih nasprotnikov.

V ameriških zaporih mučijo še sedaj šestinšestdeset političnih jetnikov, ki so v ječi vsled svojega mnenja o vojni, katerega so izrekli na glas v času, ko je vladala v tej deželi absolutna reakcija pod krinko patriotizma. Vsi nemški špijoni so bili izpuščeni. Vsi drugi kršilci vojnih zakonov, med njimi par graf-

tarjev, ki jih je slučaj pognal v ječo, so že pomiloščeni. Politični jetniki, poštenjaki kakor so, so še vedno v ječi. Mnenja, ki ne soglašajo z elementom, ki je na vladi, so bila vedno kaznjiva. Toda niti ena dežela ni držala političnih jetnikov v zaporu tako dolgo, kakor Zedinjene države. Vse evropske države so jih izpusstile večinoma že prve mesece po vojni. Amerika, dežela, ki se ponaša s konstitucijo, ki določa državljanom pravico svobodnega izražanja, tiska, združevanja in zborovanja, oprošča velike tatove, aristokratske špijone in korumpirane politike, politične jetnike pa drži v zaporu. Zares sijajna demokracija!

Številnim organizacijam, katerih namen je borba proti radikalizmu, se je pridružila sedaj še organizacija "American Sentinels", ki se je ustanovila pred kratkim v Chicagi. Slovesna ustanovna seja bo dne 4. oktobra na banketu kluba Hamilton, ki je zbirališče denarne gospode. "Ameriške straže" (The American Sentinels) je inkorporirana organizacija. Glavni urad si je ustanovila v Chicagi, od kjer vodi kampanjo po vsej deželi za organiziranje podružnic. Radikalizem, proti kateremu se bodo borili ti stražniki Amerike, ni nevaren deželi, katero mislijo "stražiti". Nevarni so ji tisti, ki izkoriščajo njeno ljudstvo. In proti tem se bore elementi, katere poznajo stoprocentne obrambne skupine pod imenom "radikalizem".

Nobeni fašisti, nobene ameriške legije, ne straže, ne zedinjeni Amerikanci in tako naprej, ne bodo udušili radikalnega gibanja. Radikalizem, poosobljen v delavskem gibanju, je os napredka, ki ga hočejo reakcionarni elementi, ki nastopajo pod firmo patriotizma, zaustaviti. Vsi poskusi so zamanj. Daugherty, Brundage, Harding itd., s svojimi akti služijo radikalizmu, dasi ne namenoma. Oni so varuhi tega kar je in se bore proti izpremembam, proti izboljšavanjam. Od nekdanj je bilo tako. Ampak napredek je premagoval ovire, ogromne kakor so bile, ker je napredek nezprosena zakon evolucije. In kakor je vsled tega zakona nasledil fevdalno družbo kapitalizem, tako bo socializem nasledil kapitalistično družbo.

AMERIŠKA MESTA S TUJERODNIM PREBIVALSTVOM.

V Ameriki pogosto naletimo na ljudi, ki zelo radi povdarjajo svoje ameriškansko pokoljenje in gledajo čez rame tujerodce. Nekako čudna pa je slika za te "edino prave Amerikance" (dasi so tudi oni navsezadnje le potomci priseljencev), kadar imajo pred seboj statistiko prebivalstva velikih ameriških mest, razdeljenega po narodnostih. Tako naprimer povzemamo iz poročilo, ki ga je objavil Jugoslovanski oddelek FLIS na podlagi statistike, kakor jo je podal javnosti trgovski department, da je velika večina prebivalstva mesta New York tujerodnega pokoljenja. Omenjeno poročilo se glasi:

"Department of Commerce je izdal podrobne številke zadnjega ljudskega štetja glede materinščine prebivalstva mesta New York. Kakor običajno, se taka statistika razteza le na takozvani "foreign white stock", to je na belokožne tujerodce in one tukaj rojene domačine, katerih stariši (ali vsaj eden izmed starišev) so se rodili v inozemstvu; z drugimi besedami, v to statistiko je zapopadena prva in druga generacija prise-

ljencev. Kot materinščina se smatra občevalni jezik, ki ga je priseljenec govoril v starem kraju. Tujerodci so klasificirani po svoji materinščini in njihovi otroci po materinščini starišev.

Zanimivo je, da se je število tujerodcev in njihovih otrok z angleško materinščino (vštevši Irce, Skote, Velše) znižalo od 964,936 l. 1910 na 897,452 v l. 1920; razmeroma še več se je znižalo število Nemcev, od 820,041 l. 1910 na 690,789 l. 1920. Vse druge važne narodnostne skupine pa so narasle, nekatere kar skokoma. Zlasti velja to glede Italijanov, ki so narasli od 546,583 l. 1910 na 803,048, l. 1920; Rusi, od 27,155 na 221,153 in Poljaki od 112,374 na 161,310.

Skupno prebivalstvo tujerodcev in njihovih otrok je znašalo l. 1920: 4,294,629, dočim vse prebivalstvo mesta New York znaša 5,620,048. Največjo skupino tvorijo Židje (katerih materinščina je "jidiš") namreč 946,139; za njimi prihajajo Angleži in Kelti (Irci), 897,452; Italijani, 803,048; Nemci, 690,789; Rusi, 221,163; Poljaki, 161,310. Teh šest skupin tvori 86,6 odstotkov celokupnega "foreign white stock" mesta New York.

Kar se tiče Jugoslovanov, nastanjenih v mestu New York, prinaša ljudsko štetje za l. 1920 jako presenetljive podatke. Jugoslovani so (topot pravilno) razdeljeni v dve jezikovni skupini: slovensko in srbohrvatsko. Tu objavljamo izid ljudskega štetja brez daljnega komentarja:

Slovinci: Tujerodci, 5,839; tukaj rojeni od tujerodnih starišev, 4,732; skupaj 10,571, nasproti 3,886 v letu 1910.

Srbo-Hrvati: Tujerodci, 3,100; tukaj rojeni od tujerodnih starišev, 937; skupaj 4,937 nasproti 2,043 v l. 1910.

Jugoslovanov skupaj je bilo torej po ljudskem štetju od 1920. leta: 14,878 nasproti 5,929 l. 1910. Vse slovansko prebivalstvo mesta New York pa znaša 470,257."

Temelji socializma.

Socializem ima znanstvene temelje. In le akcija, ki je utemeljena na znanstvenih rezultatih, more delavstvu resnično koristiti in omogočiti njegovo osvoboditev.

Socializmu ni dovolj, če se konstatira, da živi delavstvo v bedi. Vedeti hoče, odkod izvira beda. Kajti brez tega znanja bo vsak poizkus, da se odpravi beda, brezuspešen. Če imam v hiši vlogo, pa ne poznam njenega vzroka, ne bom nikdar osušil sten.

Vedno stoji vzrok pred posledico; in vsak boj proti posledicam mora biti v prvi vrsti boj proti vzrokom. Zato pa je treba poznati vzroke. Ta reč ni tako enostavna, kakor si domišljajo nekateri kričači. Ako bi bila to res taka igrača, bi bili vsi socialisti učenjaki, ki so posvetili po desetletja svojega življenja tem študijam in spisali celo ogromno biblioteko, opravljali nepotreben, brezkoristen posel in tratili čas.

In vendar vemo, da ni prišlo vse socialno gibanje delavstva nikamor, dokler ni dobilo strogo znanstvene podlage.

Zakaj so vsi sistemi utopistov ostali utopije in niso porodili ne enega, trajnega praktičnega uspeha? Zato, ker niso imeli stvarne, trdne podlage. Ker so zamejnjavali želje in ideale z možnostjo. In vendar niso bili ljudje kakor Thomas Morus, St. Simon, Fourier, Owen itd. duševni pritlikavci. Imeli so vsaj toliko duhovi-

losti in eneržije kolikor večina današnjih "radikalcev", pa še nekoliko več.

Ali šele znanstveni socialisti so razkrili gospodarske zakone, ki vladajo v družbi tako absolutno, kakor prirodni zakoni v vsejmiru. Oni so pokazali, po kakšnih pogojih se je družba razvijala in naposled razvila do kapitalizma. Razkrili so pa obenem tudi silo, ki učinkuje v sedanji družbi dalje in morajo povzročiti konec kapitalizma. In pokazali so, kako se mora delavstvo poslužiti teh sil, da pospeši svojo osvoboditev.

Socialna znanost nam daje garancije, da se za bojujemo zaman. Zasedovala je družabni razvoj skozi tisočletja do današnjega dne, razkrivala je pot skozi vsi preteklost, in na podlagi teh rezultatov lahko pokaže, kako drži pot v bodočnost.

Ali socializem nam tudi prikazuje, kdo je nasprotnik, kakšne so njegove sile, njegovi arzenali, kakšen je njegov boj, kje so njegove slabe točke. Tako je delavstvu mogoče, da si organizira tako vojsko, ki bo sposobna za zmago, da si pribavi tako orožje, kakršno je potrebno in uredi svojo taktiko po pameti in razumno, tako, da lahko doseže cilj.

Veličastna manifestacija proletariata Jugoslavije.

— Pod tem naslovom piše socialistična "Slobodna Riječ" (Zagreb) med drugim sledeče: "Storjen je bil prvi poizkus za organiziranje splošnega delavskega izleta, da se na ta način odvrne proletariata od mnogobrojnih buržvaznih parad, kot so "sokolski" izleti, "orlovski" izleti in slična buržvazna podjetja.

"Kot protiakcijo buržvaznem vsesokolskem izletu v Ljubljani so slovenski sodruzi sklicali za nedeljo 6. avgusta vsedelavski izlet v Celje. Seveda niso bili ta izlet potrošeni milijoni, kot jih troši buržvazni razred — kljub temu je ta izlet iznenadil po številu prisotnih prirediteljev kakor udeležence. . ."

Vsedelavskega izleta v Celju se je udeležilo okoli dvanajst tisoč oseb. Delavska pevska in godbena društva so priredila za to priliko koncert, telovadna društva telovadne nastope, vršili so se manifestacijski pohodi in velik shod, katerega je otvoril s. Koren. Za njim so nastopili ss. Bukšeg iz Zagreba, Radošević iz Zagreba in Jakšič iz Sarajeva, Golouh iz Maribora, Bernot iz Ljubljane, Komavli iz Ptuja, Jeram z Jesenic, Čobal iz Zagorja, Krušič iz Terbovelj ter s. Ethin Kristan, ki je kot glavni referant orisal razvoj socialističnega gibanja v Sloveniji. Razun slovenskega je bil na tem izletu številno zastopan tudi hrvatski in deloma srbski proletariata.

Ako bi ne živeli delavci v Jugoslaviji v takem pomanjkanju, bi jih prihitelo na vsedelavski izlet v Celju še nekaj deset tisoč več. Vsled gmotnih potežnosti pa je le malo delavcev v stanu posetiti izlete v oddaljenejših krajih. Z izpadom svojega prvega splošnega izleta je slovensko socialistično delavstvo popolnoma zadovoljno in to je porok, da ni bil zadnji.

Tajna diplomacija je nevarna. Na tem je malo lažje, ali je angleška, francoska, ameriška, japonska ali italijanska. Nevarnost je v tajnosti.

Molitev za vsakdanji kruh ne doseže več nebes. Ako ne doseže kapitalističnega gospodstva, se izgubi v prazni neskončnosti kakor glas vpijočega v puščavi.

Pregled delavskega gibanja doma in na tujem.

Hibe v našem gibanju, ki jih je treba iztrebiti.

V raznih prejšnjih izdajah Proletarca smo poročali o sistematičnem delu za pridobivanje ameriškega delavstva v socialistične organizacije, ki ga je zamislila clevelandska konvencija stranke, in se sedaj izvaja, v kolikor dopuščajo razmere. Sdr. Brandstetter, glavnik stranke, ki se je mudil pred kratkim po strančnem poslu po vzhodnih državah, je na shodu v New Yorku dejal, da so številni socialistični govorniki in organizatorji, ki se zadnje čase mude na agitaciji po deželi, uverjeni, da je velik del ameriškega proletariata naklonjen naši stranki in na kake posebne ovire niso med delavstvom nikjer naleteli. Dejalo, ako bi stranki dopuščala sredstva poslati na pot dovolj organizatorjev, bi članstvo vidno raslo. Povprečno se po clevelandski konvenciji ustanovi vsaki dan nova socialistična postojanka. Vpoštevajoč sedanje razmere, so uspehi na agitacijskem polju zadovoljni, posebno v nekaterih krajih. Vsa znamenja kažejo, da bodo kandidatje socialistične stranke dobili pri ljudskih volitvah zelo veliko število glasov in ako bi bilo možno imeti v vseh krajih jake, aktivne socialistične lokale, bi dobila stranka tudi precej mandatov v svoje roke. Brandstetter je izvajal, da je za nas najvažnejše graditi stranko, da bo v stanu nastopati kot jaka organizirana sila. Če je stranka kot organizacija šibka, ji vsi simpatičarji, ki oddajajo njenim kandidatom svoje glasove, ne morejo veliko pomagati. Močna organizacija s postojankami na vseh koncih in krajih beleže je najvažnejša stvar.

Brandstetter je na dotičnem shodu povedal par besede, ki jih je dobro omeniti tudi v tej koloni. Dejal je, da so se po vojni, oziroma po razdoru, pojavili številni "free-lancerji" in "free-lancerski" listi in organizacije, ki delujejo pod socialistično firmo, bodisi, da se pod to krinko hlinijo delavstvu radi gmočnih interesov, ali pa da rujejo zoper socialistično stranko. Po deželi hodijo taki "free-lancerji" in se ponujajo socialističnim organizacijam za govornike, svoda proti odškodnini. Agentje "free-lancerskih" listov posejajo socialistične shode, piknike, unijske seje in delavske priredbe sploh, kjer usiljujejo njihove hite v naročitev, češ, da so socialistični, delavski, radikalni in tako naprej. V resnici so ti listi popolnoma prazna podvzetja, ki si nadevjlajo socialistično in delavsko krinko le za vado loviti naročnike. Povdarjal je, da je dolžnost socialistov in zavednih delavcev sploh naročati in podpirati v prvi vrsti socialistične hite, ki so od stranke priznani in v posesti socialističnih organizacij. Socialistični lokali naj vabijo na svoje shode edino socialistične govornike, katerim je resna tema, da koristijo stranki in splošnemu socialističnemu gibanju. Socialisti se morajo izogibati separat-

nih organizacij, ki so večinoma ustanovljene v novejšem času in si nadevajo socialistični ali napol socialistični program, v resnici pa niso tu za drugega kakor za beganje, zavajanje in izkoriščanje delavskega ljudstva. Socialistična misel je med proletariatom po vojni zelo napredovala; toda delavstvo še ne pozna dovolj pravega pomena organizacije, zato so se našli "free-lancerji" vseh vrst, da delujejo med to z novim duhom prežeto maso v svojo korist, ko pa so ljudje enkrat razočarani, grajajo socialistično stranko, dasiravno niso bili njeni člani, niti jo niso podpirali.

Socialistične organizacije naj širijo samo socialistična glasila, "free-lancerske" liste pa naj zametavajo. Ti se obračajo po vetru. Skrbeti morajo, da se vse aktivnosti v mestu, okraju, državi in v Uniji vrše pod okriljem socialistične lokalne, okrajne, državne in splošne organizacije. Šele kadar obrnemo vse naše delo v to smer, bodo uspehi pozitivnejši in "free-lancerske" aktivnosti zatrite ali vsaj zelo omejene. "**STRANKA NAJPRVO!**" mora biti naše geslo.

Po vojni so se vodile po "free-lancerjih" razne pomožne akcije. Ljudje, ki so jih vodili, niso bili nikomur odgovorni in so trošili sredstva, nabrane za pomožne akcije, v svoje namene. In nobene poti ni, da bi se jih moglo pozvati na zagovor. Lahko se jih graja, lahko kritizira, toda stvari to ne spremenijo. Če bi ameriško delavstvo vodilo to pomožno akcijo, vsaj kolikor se s socialističnim duhom prepojenega delavstva tiče, pod kontrolo socialistične stranke, bi bila stvar sedaj povsem druga. Vsi prispevki v kakršnekoli namene naj bi se pošiljali potom strankinih lokalov, ali pa skozi strankino centralo, kar bi ji dalo že precej moči in pravice vsaj indirektno kontrolirati aktivnosti raznih reliefov, ki delujejo pod delavsko firmo.

Kar velja tu za ameriške delavce, velja tudi za slovenske delavce. Tudi med nami je precej "free-lancerstva", pa premalo aktivnosti v okrilju socialistične organizacije. "Free-lancerski" naprednjaki in listi so naše delavstvo tako skvarili, da ne čuti nobene potrebe pripadati organizaciji socialističnega proletarijata, pri tem pa se razni naši "free-lancerji" še na vso moč umerajo v mnogobrojnih dopisih in člankih o svoji naprednosti. Naši "free-lancerji" se ne brigajo za aktivnosti stranke, niti ne priporočajo delavcem naj se ji pridružijo, iz česar si masa razlaga, da je socialistična organizacija sploh nepotrebna. Iz tega sledi znani rek nevednejših "free-lancerjev": "jaz sem še boljši socialist ko tisti, ki so pri klubu." Čas je, da se proti takemu stanju, ki je delavski stvaril silno škodljivo, energičneje zganemo.

Vsi progresivni zakoni zasluga socialistov.

Louis A. Arnold, socialistični kandidat za guvernerja države Wisconsin, je na nekem shodu v West

Allisu dejal, da so vsi progresivni zakoni, kakorkoli jih je malo, zasluga socialistične stranke, ki vodi od vsega svojega početka boj za izboljšavanja. In kdor se spominja, kako malo se je vpoštevalo interese delavskega ljudstva še pred par desetletji, kako malo so bili delavci protektirani pri delu in kako malo so se oblasti brigale za njih družine, ta ve, da se je v tem oziru vendar dosegel napredek, kar je zasluga organiziranega socialističnega boja. Govoril je s posebnim ozirom na Wisconsin, kjer so socialistični zastopniki v legislaturi z velikimi naporu in propagando urinili precej progresivnih zakonov. Socialistična stranka ima svojo reprezentacijo v wisconsinski legislaturi od leta 1905.

Po raznih krajih Wisconsina nastopajo socialistični govorniki na kampanjskih shodih, večinoma na piknikih, ki so radi teh shodov zelo dobro obiskani.

Konvencija socialistične stranke v W. Virginiji.

Konvencije socialistične stranke v W. Virginiji, ki se je vršila v tednu z dne 14. avgusta, se je udeležilo nad dve sto delegatov. Za kandidata v zvezni senat je bil soglasno nominiran sodr. M. S. Holt. Stranka bo nominirala kandidate v zvezini kongres v vseh kongresnih distriktih države W. Virginije.

Konvencija je izdelala načrt za podvzetje najenergičnejše kampanje, ko so jo socialisti še kdaj vodili v tej državi.

Po W. Virginiji deluje več socialističnih agitatorjev, ki prirejajo shode in predavanja, bodisi v dvorah, na piknikih in na uličnih vogalih. Zadnje čase se je ustanovilo več novih socialističnih postojank in članstvo starih se je pomnožilo v nekaterih večjih krajih za več stotin.

Preganjanje W. Z. Fosterja. — Konvencija Trade Union Educational League.

W. Z. Foster, vodja zadnjega velikega štrajka jeklerskega delavstva, je po izstopu iz I. W. W. pričel s propagando proti dualnemu unionizmu in prepričeval radikalne delavce, da je boljše ostati v unijah Ameriške Delavske Federacije in delati v njih za industrialni unionizem. Pozneje je ustanovil Trade Union Educational League, v kateri se zbirajo progresivni unijski delavci, da kooperativno delujejo pri vzgojevalnem in propagandističnem delu za reorganiziranje sedanjih strokovnih unij v industrialne unije. Ta liga izdaja svoj mesečnik *The Labor Herald*, ki ga urejuje Foster s sodelovanjem sotrudnikov.

Foster je bil zadnje leto nekaj tednov v Rusiji in po povratku v Zedinjene države je izdal knjigo, v kateri opisuje svoje vtiske. Pravzaprav se šele z njegovim povratkom iz Rusije pričinja njegovo organizirano delo za preustrojitev ameriških unij v modernejšo formo. Že prejšnja leta je izdal več spisov o metodah in taktiki organiziranega delavstva na industrialnem polju, toda orientacijo je našel po izstopu iz I. W. W. šele v gori omenjeni Ligi. Za 26. in 27. avgusta je bila sklicana prva njena konvencija, ki je zborovala v Chicagi. Udeležilo se je 46 delegatov. Nekaj dni pred konvencijo je bil Foster izgnan iz Colorade, kjer je namereval govoriti v Denverju. Kmalu zatem je čikaški državni pravdnik Crowe udril v urad Lige, v katerem dela Foster, češ, da je v zvezi z radikalnimi aktivnostmi, ki streme za nasilnim zrušenjem ameriške vlade. Potem so ga pričeli preganjati zvezini detekti-

vi, češ da je bil v zvezi s komunistično konferenco nekem gozdu v Michiganu. Seveda mu niso mogli ničesar dokazati, toda delali so mu sitnosti in stroiko. Foster ni eden tistih radikalcev, ki se zadovoljujejo z bruhanjem fraz, ampak človek praktičnega dela.

Zadnje pomlad ga je napadel Samuel Gompers, češ, da s svojo propagando podkopava ameriški unionizem. Obdolžil ga je, da ga s fondi zalaga sovjetska Rusija, in da potrdi svoje obdolžitve, je izvajal, da je bil Foster do odpotovanja v Rusijo brez sredstev, toda potem je naenkrat bil preskrbljen z denarjem in ko se je vrnil, je pričel izdajati revijo, od katere ni imel v začetku nobenih dohodkov, pač pa velike stroškov, torej je moral sredstva od nekje na vsak način dobiti. Foster je Gompersove obdolžitve odločno zanikal in dokazoval, da so brez podlage. Izjavil je, da so knjige Lige in njenega glasila vsako uro otvorjene v pregled, ako se dvomi v njegovo izjavo.

V tem preganjanju so se ga oklenili nekateri ekstremisti, kar je Fosterju delo še bolj oviralo, toda je vztrajal naprej.

V soboto 26. avgusta so udrili na zborovanje Lige detektivi, ki so na vprašanja pojasnili, da nimajo ničesar proti konvenciji, pač pa hočejo odvesti nekatere osebe; po preiskovanju delegatov so jih pa odvedli v zapor, Foster je zbor pomiril in seja se je nadaljevala. Glavna točka razpravljanj je bila, kako povečati aktivnosti v obstoječih unijah za industrialno formo organizacij ameriškega delavstva. Stavljeno je bilo tudi predlog, naj konvencija indorsira Workers Party, kar je večina odklonila, toda izrekla se je za neodvisno politično akcijo delavstva.

Potek stavke železničarjev.

Načrt železniških magnatov je oslabil unije železničarjev, zato se z vsemi silami brahijo napraviti sporazum z unijo delavcev, vposljenih v železniških delavnicah, ki so na stavki proti znižanju plače, kakor jo je določil železniški-delavski odbor.

Železniške družbe so se poslužile proti stavarjenju oborožene sile; kjer niso zadostovali privatni prikarji, policaji in šerifovi deputiji, tam je bilo potrebno na pomoč tudi vojaštvo. Radi teh izzivanj je prišlo v nekaterih krajih do izgredov, in več stavkajočih delavcev je bilo ranjenih, par tudi ubitih; mnogo so jih zaprli, pa jih večinoma kmalu izpustili.

Ker železniške delavnice nimajo sposobnih delavcev — kajti med stavkokazi so večinoma neveščiji ljudje — je mnogo lokomotiv in vagonov v tako slabem stanju, da se tudi osobe železničarskih bratovščin bojijo za svojo osebno varnost pri delu. Strojvodje in kurjače je podžgalo tudi to, da morajo delati v številnih krajih pod oboroženo protekcijo, ki je namenjena seveda varovati stavkokaze v delavnicah in privatno lastnino. Radi teh okoliščin so se tu in tam tudi strojvodje in kurjači podali na stavko, kar je kao za progah še bolj povečalo. Razum tega se je dogodilo le več železniških nesreč. Vlaki, ki so skočili tekom stavke s tira in ugonobili večim ljudem življenje, so nemil v vrstah železničarjev še bolj podnetili. Za vse železniške nesreče dolže uradi železniških družb stavarje, češ, da so pokvarili proge z namenom, da vržejo z vlake, ali da so nasuli k tračnicam kamenja, popuili žeblje, ki pritrjujejo tračnice k pragom, ali da so pokvarili lokomotive itd. Izvršenih je bilo več aretacij in vsaki dan je odkritih nekaj "terorističnih" zarok. Krivce, ki so pokvarili progo v bližini Garyja, kjer je skočil s tira ekspresni brzovlak, so prijeli, toda se

stvar je zavita v nekako misterijo. Pri nezgodi v Garyju sta bila strojevodja in kurjač ubita, vlak pa je bil skoro popolnoma razdejan. Po časnikarskih zatr-dilih so aretiranci priznali krivdo; eden izmed njih je dejal, da je bil njihov namen s takimi čini pripravljati tla za revolucijo. Vesti iz drugih krogov pripovedujejo, da so ti fanatiki bili orodje v rokah provokatorjev v službi železniških družb, kar pa slednje odločno zanikavajo. To je razumljivo, kajti one ne bodo prevzele nase odgovornost za take nezgode in za iz-gubo človeških življenj, če jo je mogoče izvrniti dru-gam. V socialističnem tisku se vedno povdarja, da naj se delavci boje provokatorjev, ki rujeje med delav-tvom največkrat pod krinko ekstremnih radikalcev in propagirajo nasilja. Vsaka taka neumna nasilja pri-sesejo prizadetemu delavstvu le škodo.

Administracija v Washingtonu igra v teh sporih silno klaverno vlogo. Harding rentaci in grozi, toda pri tem ni pokazal nikakih sposobnosti poseči v situa-cijo niti na način, ki bi ugajal dolarskim magnatom; pomaga jim, toda tako nerodno, da se na Wall Stree-tu jeze nad vsem Hardingovem kabinetom in njihovi-mi marionetami v senatu in kongresu. Nič manj ne-rodne niso železničarske unije. Razkopane kakor so in ker posega v boj sedaj ena sedaj druga stroka žele-zničarjev, imajo silno težak boj in doprinašati mora-jo velike žrtve. Tako je ti sistem unionizma železni-škega delavstva zakrivil, da članstvo enih unij dela in v tem ovira in onemogoča hitro poravnavo stavke dru-gih strok, ki so na stavki. Če je kje potrebna ena sa-ma unija vsega delavstva, velja to za železniški obrat. Škafnje so drage, ampak ideja enotne unije železniške-ga delavstva kljub številnim izkušnjam samo počasi prodira. Sicer pa je iz te situacije vsekakor samo en izhod: podružabljenje železnic. Čim prej se železniško delavstvo poda zanj v boj, tim bolje. In čim prej se o-brese starokopitnega načina organiziranja in se reor-ganizira na podlagi industrialnega unionizma, toliko bolje za železniško delavstvo in celokupni ameriški proletarijat.

Tudi zadnji akt zvezine vlade dokazuje, da je edino zdravilo za odpravo prometnih kriz podružab-ljenje železnic. Zadnji petek je bil od strani zvezinega državnega pravdnštva, ali bolje, justičnega depart-menta, podvzet korak za izposlovanje indžunkšna proti stavkujočim železničarjem. Seveda je bil izdan brez odloga. Unije imajo sedaj proti sebi ne samo železniške družbe, ampak tudi vladne institucije. Boj je vsekakor težaven. Vse lažji bi bil, če bi bilo ame-riško delavstvo organizirano tudi politično. Bič, ki ga sedaj tepe, si je samo spletlo. Strokovno in indu-rialno organizirano delavstvo mora misliti tudi na politično organizacijo. Najkrajša pot bi bila zanj, da se pridruži socialistični stranki. Mogočna socialistič-na stranka bi bila delavstvu v njegovih bojih za iz-boljšanje življenjskih razmer pod kapitalizmom veli-kanska opora. In če nas znamenja ne varajo, bomo v doglednem času imeli tudi močno politično orga-nizacijo delavstva, ki bo v stanu voditi boj proti ka-pitalizmu tako kakor ga je potrebno vršiti.

***

Za jugoslovanske socialiste v Ameriki je prva na-laga, da napravijo Jugoslovansko Socialistično Zvezo močno. S pridobivanjem članov starih klubov, z orga-niziranjem novih tam kjer jih še ni, in s širjenjem Pro-letarca je izvršljivo to delo. Kdor ima voljo, naj se ga loti.

Komunistične stranke v po-edinih deželah.

Eksekutiva III. Internacionalne je podala poročilo o številu članstva komunističnih strank v posameznih deželah, iz katerega je razvidno, da ima ruska komu-nistična stranka 510,000 članov, nemška 300,000, češka 290,000, francoska 135,000, norveška 57,000 in itali-janska 70,000. Druge so manjše stranke. Število vseh članov komunističnih strank na svetu cení moskovska eksekutiva na okoli 2,860,000. Te številke so precej pretirane. Tudi če ne bi bile, ima moskovska Interna-cionala še vedno manj članov kakor druga Interna-cionala ali Dunajska delovna unija socialističnih strank.

Razne takozvane komunistične stranke v Mali Azi-ji niso delavske stranke v smislu, kakor jih razumemo v industrialnih deželah, kajti industrialni proletarijat tam ne pride niti v poštev, ker ni industrije.

Imenovano poročilo daje francoskim komunistom 135,000 članov, v resnici pa jih je le nekaj nad 60,000. Znano je, da se vrši v francoski komunistični stranki velik notranji boj, ki grozi prinesiti nadaljne razdore. Pred nedolгим je bil izključen iz francoske komunistič-ne stranke znan politik in žurnalist Fabre, ker je na-stopal proti taktiki razdvajanja, zapopadene v komu-nističnem načinu propagande za edinstveno fronto. Na drugi strani se je večina francoske komunistične stranke postavila odprto proti diktatom iz Moskve in tam so podali izjave, da se bo morala podvreči discipli-ni moskovske Internacionalne, ali pa bodo vsi nepokor-ni izključeni. To je v francoskem komunističnem časo-pisju izzvalo vročo polemiko. Tako n. pr. kritizira Albert Trent urednike glavnega komunističnega gla-sila "Humanite", da dajejo na razpolago preveč pro-stora napadalcem na moskovske avtoritete komunistič-ne internacionalne in premalo njihovim zagovornikom. Trent je izdal na francoske komuniste apel, naj obra-čunajo s tistimi elementi v stranki, ki nasprotujejo moskovski centrali. Spor se je pričel raditega, ker mnogo francoskih komunistov nasprotuje moskovski taktiki glede enotne delavske fronte, ki jo razumejo ekstremni elementi in moskovska centrala v tem, da je treba razbiti socialistične stranke. Proti taki taktiki je nastopilo tudi veliko nemških komunistov, čega po-slediča je bil razdor v nemški komunistični stranki in pridruženje Levijeve komunistične skupine nemški ne-odvisni socialistični stranki.

Tudi v ruski komunistični stranki je pričel vladati nov duh. Neko poročilo iz Moskve se glasi, da so šte-vilne ovire za pristopanje v stranko odstranjene in da se tudi "čiščenje" v stranki ne bo več izvajalo tako ka-kor doslej. Lenin in vladna klika sploh potrebuje v stranki več zmernejših elementov, kajti ekstremisti so vlado večkrat ovirali v njenih naporih za rekonstruk-cijo Rusije in v stranki je nastala takozvana delavska opozicija proti vladi, ki jo je vodila med drugimi komunistka Kolontaj, o kateri so poročali, da je bila že izključena zaeno s svojimi pristaši ter da se je pridru-žila "četrti komunistični delavski internacionali" s sedežem v Berlinu. Dali je bilo to poročilo resnično, nam ni znano.

Veliko takozvanih komunističnih strank v azijskih deželah, pa tudi v Evropi in drugje, dobivajo gmotno podporo iz Moskve. Tako na pr. avstrijska komunistič-na stranka, ki je dobila iz Moskve 25,000,000 kron pod-pore, iz Berlina pa 83,000 mark za vzdrževanje komu-nističnega glasila "Rote Fahne", in za razne strankine

potrebe 16.000 mark. Zadnje čase prihajajo iz Moskve tudi glasovi, da se od tam ne bo moglo dolgo zalagati komunistične struje in njihova glasila z denarjem, ker ima Rusija svoje nujne potrebe, ki zahtevajo denarnih sredstev.

Angleška komunistična stranka, ki je razmeroma zelo majhna, bi se rada pridružila Delavski stranki, ki je federativna organizacija angleških delavskih struj, toda njena aplikacija za pristop je bila tudi na zadnjem kongresu angleškega delavstva zavrtna. Zato je postavila za razne volitve svoje kandidate nasproti kandidatom delavske stranke. Poročilo iz Londona z dne 19. avgusta pa pripoveduje, da je eksekutiva komunistične stranke sklenila umakniti vse svoje kandidate in nadaljevati s prizadevanji za pridruženje k delavski stranki.

Ameriške komunistične stranke samo še životarijo. V tednu od 20. avgusta je imela v nekem malem letovišču v Michiganu svojo konvencijo skupina, ki je bila enkrat znana kot "zedinjena" ameriška komunistična stranka; agentje tajne službe (justičnega departamenta) so zaznali za ta zbor, udrlji v zborovalne prostore in aretirali nekaj udeležencev. Časnikarske vesti pripovedujejo, da so med aretiranci tudi C. E. Ruthenberg, W. F. Dune in nekaj drugih znanejših vodij bivšega levega krila. Ker je bila za dne 27. in 28. avgusta sklicana konferenca Workers party v Chicago, se sklepa, da je bila to nekaka preliminarna konferenca bivših komunistov za zbor imenovane stranke v Chicagu. Tajniki Workers party je C. E. Ruthenberg, preje pa je bil tajnik komunistične stranke. Ker pa je moskovska eksekutiva priznala le komunistično delavsko stranko, ki se je ustanovila isti čas kakor komunistična, so pričeli nekateri ljudje v komunistični stranki akcijo za zedinjenje obeh strank v eno in nastala je Zedinjena komunistična stranka, ki se je takoj po zedinjenju zopet razdružila. In tako sta ostali v nadalje "zedinjena" komunistična stranka in komunistična stranka. Slednja je po ustanovitvi Workers party isto obsodila in pozvala ameriško delavstvo, naj se ji ne pridruži, ker je navadna reformacijska stranka, ustanovljena z namenom, da zavaja ameriški proletarijat. Pristaši zedinjene komunistične stranke, ki so se nahajali takrat v Moskvi, so dobili moskovsko eksekutivo na svojo stran in zato je dobila ameriška komunistična stranka za svoje početje ukor in ob enem ji je bil dan ukaz, naj prisili svoje pristaše za pristop v legalno Workers party, ako noče, da jo moskovska eksekutiva popolnoma izključi.

Dejstvo je, da so ameriške komunistične struje totalno skrahirale in od njih ni ostalo drugega, kakor kopica namišljenih intelektualcev, katerim je ekstremno radikaliziranje v zabavo. Pri tem pa delajo vendarle škodo skupni delavski stvari, ker begajo že tako majhno število zavednih delavcev, ki se vsled frakcijskega boja ne morejo orientirati. Pri vsem tem kaosu je razveseljivo, da zadobiva socialistično gibanje svojo staro živahnost, medtem, ko se komunistične struje pričikajo med seboj. O znanih 21. točkah, ki so svoječasno napravile toliko šuma, ni več duha ne sluha; to potrjuje pravilnost takratnega stališča socialistov, da četudi so imeli stvaritelji 21. točk dober namen, so z njimi delavskemu gibanju vendar škodovali in služili kapitalizmu, ker so mu dali z njimi pretvezo za zatiranje vsega delavskega gibanja in tako imamo danes v večini dežel najhujšo reakcijo. Pojmi se počasi bistrijo in delavstvo spoznava, da evolucija človeške družbe ne pozna nobenih fantastičnih skokov.

Obletnica smrti Jean Jauresa.

Dne 31. julija so se francoski in belgijski socialisti ter francoski komunisti skupno spominjali obletnice smrti velikega francoskega socialista Jean Jauresa, ki je padel pod roko atentatorja kot žrtev šovinistične razdivjanosti. Ob enem so se ob tej priliki spominjali tudi drugega velikega borca za svobodo in enakost, sodruga Jules Guesde-ja, ki je pred nedavnim umrl. V francoskem socialističnem gibanju pred vojno je bil Jaures vodja zmernejše struje v socialistični stranki, Guesde pa njenega levega krila.

Spomin na tega velikega moža so praznovali francoski socialisti in komunisti skupno in so za ta trenotek odložili medsebojni boj. Ceremonije so se izvršile brez nereda, razun, da so nekateri mladi komunistični vročekrvneži delali medklice socialističnim govornikom. Niti pred grobovi teh velikih mož se niso mogli vzdržati.

Ko je leta 1914, po avstro-ogrskem ultimatu Srbiji, prišel na obzorje Evrope grozeči vojni oblak, je bil Jean Jaures med prvimi, ki je z vso svojo mogočno energijo nastopil proti džingoistični propagandi za vojno. Francosko kapitalistično časopisje ga je pričelo radi tega silovito napadati in ga imenovalo kajzerjevega agenta. Džingoist C. Maurras je pisal dne 18. julija 1914 v *L'Action Française*, da je Jauresovo delovanje največje izdajalstvo Francije in da so vse njegove akcije infamne in v neizmerno škodo domovini francoskega naroda. Članek je zaključil s stavkom: "Vsakdo ve, da kadar govori Jaures, govori Nemčija iz njegovih ust."

Isti list je dne 23. julija istega leta pisal: "Mi ne mislimo nikogar napeljavati na politični umor. Ampak g. Jean Jaures naj se trese. . . ." Dne 26. julija je pisal: "Vlada z avtoriteto bi že davno poslala Jauresa tja, kjer ne bi mogel delati nič več škode." Dne 30. julija je Maurras napisal v omenjenem listu zopet napad na Jauresa in propagiral železno roko za zatiranje socialistične propagande. Dan pozneje je bil Jaures umorjen. Sedel je v restavaciji Croissant na Rue Montmartre. Njegov morilec, Villain, je potem dejal: "Da jaz sem ubil Jauresa. Videl sem ga v restavaciji. Z levico sem odgrnil zaveso na oknu, z desnico sem segel po samokresu in oddal v njegovo telo dve kroglici. Storil sem to, ker smatram Jauresa izdajalec njegove domovine in izdajalci morajo biti kaznovani."

Umor Jauresa je vzbudil med reakcionarnimi krogi veliko veselje, med zavednim delavstvom pa nepopisno žalost. Ko je zvedela za umor grofica de Martel de Janville, je od veselja zaplesala. V listu *Le Figaro* je drugi dan pisala: "Jaures je bil sinoči umorjen v kavarni Croissant, ko je obedoval. . . . Komentari nekaterih ljudi o tem umoru me iznenadujejo. Eden izmed teh mi je dejal: 'Ta zločin je bil zelo nepremišljen. Sedaj ni bil pravi čas zanj.' Bilo mi je na jeziku, da bi mu rekla, da je za storitev dobrega dela vsak čas pravi. No, delo je storjeno. Ta mukajoča ovira (Jaures) je s tem za vedno odstranjena."

"Jules Soury mi je pisal, kako se veseli nad Jauresovo smrtjo, katerega je sovražil, in upa, da bo njegova odstranitev prinesla francoskemu narodu notranji mir."

"Če so uredniki *L'Action Française* s svojim pisanjem res povzročili to uslugo naši domovini. . . . napravili zelo dober čin. . . ."

Temu "dobremu činu" je sledil vstop Francije v vojno. Njene posledice čuti ves svet, in francoska "domovina" ni izvzeta.

Nesmrtni Jaures bo živel, ko bodo grofinje de Kartel de Janville in žurnalisti Maurras žele davno pooblašeni. Francoski delavski tisk se je spominjal svojega velikega borca Jauresa in ob tej priliki prinesel naprke iz kapitalističnih listov v njihovi gonji proti Jauresu pred vstopom Francije v vojno, izmed katerih smo jih par tu omenili, ker je dobro, da se zapomnijo.

Kongres mednarodne zveze socialističnih telovadnih enot.

Meseca julija se je vršil v Lipskem (Nemčija) mednarodni kongres zastopnikov socialističnih telovadnih in sportnih društev, na katerem so bile zastopane delavske telovadne in sportne enote Nemčije, Čehoslovakije, Belgije, Francije, Finske, Italije, Švice in druge dežele. Internacionala teh socialističnih društev šteje danes nad milijon članov. Čehi imajo močno "Delavsko Telovadno Jednoto" v starem kraju in tako v Zedinjenih državah. Čehi so menda edini slovanski narod, ki goji delavska telovadna in sportna društva v velikem obsegu. V sloveniji je aktivna na tem polju Splošna Delavska Izobraževalna Zveza Svoboda, ki ima v svoji sredi tudi nekaj sedaj že dobro izvežbanih telovadnih in sportnih odsekov. V Italiji pa goji telovadbo med delavskim ljudstvom italijanska vlada, oziroma komisarijati, pod katerih sodročje spada socialna skrb in vzgoja.

Tom Shaw izvoljen za tajnika II. Internacionalne.

Na seji mednarodnega biroja II. Internacionalne, se je vršila meseca avgusta v Pragi, je dosedanji tajnik II. Internacionalne, J. Ramsay MacDonald, resigniral, na njegovo mesto pa je bil izvoljen Tom Shaw, član angleškega parlamenta. Shaw je že deset let tajnik Mednarodne zveze tekstilnih (tkalniških) delavcev.

MacDonald je bil izvoljen za tajnika II. Internacionalne pred dvema leti, ko je bil njen glavni uradnik prenešen v London in je zastopal to organizacijo na vseh konferencah in pregovorih z ostalim dvema internacionalima (komunistično in dunajsko mednarodno unijo.) MacDonald je član I. L. P. (neodvisne delavske stranke), pripadajoča federaciji Angleške Delavske stranke, ki je članica II. Internacionalne, medtem ko je angleška I. L. P. včlanjena v dunajski Mednarodni delovni uniji socialističnih strank.

Delavske stranke in koalicija z drugimi strankami.

Pred dobrim letom se je pojavilo v angleški Delovski stranki vprašanje, ali ne bi bilo priporočljivo, da se delavska stranka v koalicijo z liberalnimi opozicijskimi strankami z namenom strmoglaviti Lloyd Georgovo reakcionarno vlado. Zadnji kongres Delavske stranke je zaključil, da bi delavstvo s tako koalicijo nikdar ne pridobilo, kajti Lloyd Georgovi vladi bi vedila druga kapitalistična vlada; v bistvu so vse kapitalistične stranke enake in vse so za ohranitev sedanjega sistema. Sprejeta je bila resolucija, v kateri je bila Delavske stranke naglašal, da je za realiziranje strankinega programa najbolje, da si ohrani svojo politično neodvisnost ter deluje samostojno in zato odločanja vsake dogovore z liberalnimi ali konservativnimi strankami.

Na drugi strani pa se je konvencija češke socialdemokratske stranke izrekla za sodelovanje v parlamentu z drugimi strankami, kadarkoli more taka koalicija biti v korist delavski stvari. Izrekla se je za sodelovanje socialistov v vladi, ako so izgledi, da je sodelovanje socialistov koristno delavskim interesom. V resoluciji nadalje omenja, da stranka ne smatra sodelovanja svojih ljudi v vladi za edino sredstvo, s katerim se more koristiti stvari socializma, ampak le enega izmed načinov, ki more v gotovih okoliščinah služiti delavstvu. Konvencija je obsojala sedanjo koalicijsko vlado čehoslovaške republike. Stranka je tudi obljubljenih socialnih reform in je zahtevala, da se uvedejo čim prej.

George Lansbury odložil uredništvo "Daily Herald-a".

George Lansbury, urednik londonskega "Daily Herald-a", je odstopil od svoje službe; za vzrok navaja, da je preveč zaposlen kot član londonskega mestnega sveta in kot član eksekutive angleške Delavske stranke. Lansbury je v delavskem svetu zelo znana oseba. Na glasu je kot dober žurnalist, govornik in politik. Pred vojno je ustanovil dnevnik "Daily Herald" kot svojo privatno ustanovo. Razume se, da ga je urejeval v smislu razredno zavednega delavstva, toda Delavska stranka je podpirala "Daily Citizen", katerega je urejeval Frank Dilnot. Slednji je radi sredstev kmalo prenehal izhajati. "Herald" je bil med vojno tednik, toda leta 1919 je pričel izhajati kot dnevnik. List se je pod Lansburyjevim vodstvom zelo razvil in razširil, tako da je postal eden izmed največjih delavskih dnevnikov na svetu. Kljub veliki cirkulaciji pa je bil vseeno v velikih gmotnih težavah. Sovjetski režim mu je ponudil podporo, ker je Herald vodil intenzivno propagando proti angleški vladi vsled njenega nastopanja proti sovjetski Rusiji, toda Lansbury je podporo odklonil, ker se ni hotel kompromitirati. Zadnje čase je prevzela ta dnevnik angleška Delavska stranka in s tem je njegova eksistenca zagotovljena. Lansbury je že dolgo aktiven v delavskih bojih in je bil že večkrat v zaporu vsled svojega nastopanja proti buržoaziji.

Socialistična stranka v Latviji dobila 275,000 glasov.

Socialdemokratska stranka v Latviji je dobila pri zadnjih državnozborskih volitvah 275,000 glasov, kakor poročajo iz Rige, in izvojevala 40 sedežev v parlamentu. Od vseh oddanih glasov so jih dobili socialisti 38 odstotkov. Stranka ima 7,882 članarino plačujočih članov, organiziranih v 198 socialističnih društvih. 84 odstotkov njenega članstva odpade na agrikulturne delavce, drugi so industrialni delavci in inteligenca. Pridružena je dunajski Delovni uniji. Stranka je nastopila z vso energijo proti desnemu kritu, ki se je odcepilo in šlo v koalicijsko vlado z buržvaznimi strankami.

***

Če hočete, da se kdaj uresničijo zahteve socializma, pomagajte ustvarjati socialiste. Pridobivajte delavce za socialistične klube, razširjajte socialistične liste in sploh socialistično literaturo, in kadar bo masa znala socialistično misliti, se ne bojte, da ne bi znala tudi socialistično ravnati. Dokler nima socializma v glavi, pa tudi njena dejanja ne morejo biti socialistična.

A. P. ČEHOV:

ODDELEK ŠT. 6

Prevedel Josip Vidmar.

(Nadaljevanje.)

In začeli so se mučni dnevi in noči za Ivana Dmitriča. Vsakdo, kdor je šel mimo oken, ali kdor je prišel na dvorišče, se mu je zdel špijon in detektiv. Opoldne se je navadno vozil mimo po ulici s parom konj policijski ravnatelj; vozil se je iz svojega predmestnega posestva v policijsko ravnateljstvo, toda Ivanu Dmitriču se je vsakokrat zdelo, da se pelje prehitro in z nekakim posebnim izrazom, očitvidno se mu mudi objaviti, da se je v mestu pojavil zelo važen zločinec. Ivan Dmitrič je vstrepetaval vsakokrat, ko je kdo pozvonil ali potrkal na vrata, in se mučil, če je naletel pri gospodinji na novega človeka, če je srečal policaja ali žandarma, se je smehljaj in je žvižgal, da bi bilo videti, da je ravnodušen. Prebdel je vse noči po vrsti, ker je čakal aretacije, vendar pa je glasno smrčal in vzdihoval kakor v spanju, da bi gospodinja mislila, da spi; kajti, če ne spi, tedaj to pomeni, da ga peče vest — kakšno dokazilo! Dejstva in zdrava logika so ga prepričevala, da so vsi ti strahovi nesmisel in psihopatija, da ni v aretaciji in ječi, če pogledaš s širjega stališča na celo stvar, pravzaprav nič strašnega, — samo, da ima človek mirno vest; toda čimbolj pametno in logično je razsojal, tem silnejši in mučnejši je postajal duševni nemir. Godilo se mu nekako tako, kakor nekemu puščavniku, ki si je hotel izsekati prostorček v pragozdu; čimbolj si je on prizadeval s sekuro, tem gosteje in silneje se je razraščal gozd. Ko je Ivan Dmitrič končno sprevidel, da je to zaman, je popolnoma jenjal razsojati in se je ves prepustil obupu in strahu.

Začel se je izogibati ljudi in iskati samoto. Služba mu je bila že prej zoperna, sedaj pa mu je postala neznosna. Bal se je, da ga kako ne prekanijo; polože mu neopazno podkupnino v žep, potem ga pa razkrinkajo; ali pa napravi on sam po nesreči v državnih papirjih napako, ki bo pomenila toliko, kot poneverba; ali pa izgubi tuj denar. Čudno, še nikdar poprej ni bila njegova misel tako gibčna in iznajdljiva kakor sedaj, ko si je vsak dan izmišljeval tisoče raznovrstnih vzrokov zato, da je bil resno v skrbeh za svojo svobodo in čast. Zato pa je znatno oslabeledo zanimanje napram zunanjemu svetu, zlasti napram knjigam, in pričel mu je slabeti spomin.

Spomladi, ko je skopnel sneg, so našli v globeli poleg pokopališča dvoje napol segnitih trupel — starke in otroka, z znaki nasilne smrti. V mestu se ni govorilo drugega, kot o teh truplih in o neznanih morilcih. Da ne bi ljudje pomislili, da jih je ubil on, je hodil Ivan Dmitrič po ulicah in se smehljaj, pri srečanju z znanci pa je prebledeval, zardeval in pričenal prepričevati, da ga ni bolj podlega zločina, kot je umor slabih in brezračitnih. Toda ta laž ga je kmalu utrudila in po kratkem premišljevanju se je odločil, da je v njegovem položaju najboljšo, če se skriva v gospodinjino klet. V kleti je presedel dan, potem noč in še drug dan, je silno prezebal, počakal je na mrak in se je potem tajno, kakor tat splazil v svojo sobo. Do zore je stal nepremično sredi sobe in je prisluškoval. Zgodaj zjutraj se pred vzhodom solnca, so prišli h gospodinji pečarji. Ivan Dmitrič je dobro vedel, da so prišli zato, da bi v kuhinji prezidali peč, toda strah mu je našepnil, da so to policaji, preoblečeni v pe-

čarje. Odšel je na skrivaj iz stanovanja in je stekel v divji grozi brez kape in suknje po ulici. Psi so se z lajanjem podili za njim, nekje zadaj je vpil mušič, ušesih je žvižgal zrak in Ivanu Dmitriču se je zdelo, da se je nagromadilo za njegovim hrbtom nasilje vseh sveta in da se žene za njim.

Zadržali so ga, ga pripeljali domov in poslali v spodinjno po zdravnika. Zdravnik, Andrej Jefimič, katerem homo še govorili, mu je predpisal hladne obkladke na glavo in lavorjove kapljice, je žalostno majal z glavo, dejal gospodinji, da ne pride več, ker je prav, da bi branil človeku znoreti, in je odšel. Ker pa doma ni bilo denarja, da bi se Ivan Dmitrič lahko preživljal in zdravil, so ga kmalu poslali v bolnico in so ga tam položili v oddelek za venerično bolne. Tam po cele noči ni spal, ker je bil nervozen, in je vramirjal bolnike; in kmalu so ga po odredbi Andreja Jefimiča premestili v oddelek št. 6. Čez leto dni so v mestu popolnoma pozabili na Ivana Dmitriča in njegove knjige, ki jih je gospodinja zmetala v šupi v kateri so raznesli otroci.

IV.

Levi sosed Ivana Dmitriča je, kakor sem že rekel, žid Mojsejka, desni pa je z mastjo zalit navaden mušič, s topim, popolnoma brezsmiselnim obrazom. To je nepremična požrešna in nečista žival, ki je že zdavnaj zgubila sposobnost misliti in čustvovati. Oster, dušljiv smrad stoji neprestano okrog njega.

Nikita, ki ga čedi, ga bije strašno, z vso silo, in ne štedi svojih pesti; in strašno pri tem ni to, da ga tepo, — tega se človek lahko navadi, — temveč to, da ta otopela žival ne z zvokom ne s kretnjo ne s izrazom oči ne odgovarja na pretepanje, temveč se le lahno maje kakor težak sod.

Peti in poslednji prebivalec oddelka št. 6 je naščan, ki je nekoč služil kot razpredeljevalec na policijskem majhen, suhljat blondin z dobrim, toda nekoliko lokavim obrazom. Sode po njegovih pametnih, mimičnih očeh, ki gledajo jasno in veselo, ima svojo glavo in nosi nekako zelo važno in prijetno skrivnost: s svojimi pod blazino in pod žimnico ima nekaj takega, česar nikomur ne pokaže, toda ne iz strahu, da bi mu vzel ali ukradli, temveč iz sramežljivosti. Včasih stopi k oknu, obrne tovarišem hrbet in si natika nekaj na prsni in gleda s sklonjeno glavo; če stopi v takem trenutku k njemu, bo prišel v zadrego in si bo strgal nekaj s prsi. Toda njegove skrivnosti ni težko uganiti.

— Čestitajte mi, — pravi večkrat Ivanu Dmitriču: — predložili so me za Stanislava drugega razreda z zvezdo. Drugi razred z zvezdo dajejo samo inozemcem, toda vaše hočejo menda napraviti izjema, — se smehlja in začudeno skomiga z rameni. — Morate reči, da tega vseeno nisem pričakoval!

— Ničesar ne razumem o teh stvareh, — mirno izjavlja Ivan Dmitrič.

— Ali veste, kaj prej ali slej še dosežem? — nadaljuje bivši razpredeljevalec in lokavo stiska oči. — Na vsak način dobim švedsko "Polarno Zvezdo". To je tak red, da se spleča, pobrigati se zanj. Bel križ in črn trak. To je zelo lepo.

Najbrže ni nikjer drugje življenje tako enolično kakor v traktu. Zjutraj se bolniki, razen paralizika in debelega mušiča, umivajo v čeburu in veži in se brisejo v kraje svojih halj; potem pijejo iz svinčenih čajščal, ki ga prinese iz glavnega poslopja Nikita. Vsak dobi en čašo. Opoldne jedo juho iz kislega zelja in kašo, med večerjajo kašo, ki je ostala opoldne. V premenah leže, spe, gledajo skozi okna in hodijo iz kota v kot.

In tako vsak dan. Celo bivši razpredeljevalec govori rečno o enih in istih redovih. Nove ljudi redko kedaj vidijo v oddelku št. 6. Novih umobolnih zdravnik že zbiraj več ne sprejema, ljudi pa, ki bi iz zanimanja obiskovali umobolnice, je malo na tem svetu. Vsaka dva meseca prihaja v trakt brivec Semjon Lazarič. Kako ta striže umobolne in kako mu Nikita pri tem pomaga, in kakšen nemir nastane med bolniki vsakokrat, ko se pojavijo pijani, smehljajoči se brivec, o tem ne bomo govorili.

Razen brivca ne prihaja nihče več v trakt. Bolniki so obsojeni dan na dan videti samo Nikito.

Sicer pa, pred kratkim se je raznesla po bolnišnici dosti čudna vest.

Razširili so vest, češ da je začel zahajati v oddelku št. 6 zdravnik.

V.

Čudna vest!

Zdravnik Andrej Jefimič Ragin je po svoje izreden človek. Pravijo, da je bil v rani mladosti zelo pobožen, in da se je pripravljaj na duhovniško karjero in da je bil leta 1863., ko je končal gimnazijo, namenjen stopiti v duhovno akademijo, toda, da se je njegov oče, ki je bil doktor medicine in kirurg, strupeno ponorčeval iz njega in kategorično izjavil, da ga ne bo smatral za svojega sina, če gre za popa. Koliko je na tem resnice, ne vem, toda Andrej Jefimič je večkrat sam priznaval, da ni nikdar čutil veselja do medicine in sploh ne do specialnih ved.

Naj že bo, kakor hoče, ko je končal medicinsko fakulteto, ni šel za popa. Pobožnosti ni kazal in duhovniku je bil v začetku svoje zdravniške karjere ravno tako malo podoben kakor sedaj.

Njegova zunanost je teška, groba, kmetska; po svojem obrazu, bradi, po grobih lasih in krepki, okorni postavi spominja na gostilničarja z državne ceste, vsega preobledenega, objestnega in krutega. Obraz je surov, pokrit s plavimi žilicami, oči majhne, nos rdeč. Pri visoki postavi in širokih plečah ima ogromne roke in noge; človeku se zdi, če bi te udaril s pestjo — si ugabljen. Toda stopa tiho in njegova hoja je oprezna, tihotapska; pri srečanju na ozkem hodniku se vedno ne prvi ustavi, da napravi pot, in pravi ne z basom, kakor pričakuješ, temveč s tenkim, mehkim tenorčkom: "oprostite!" Na vratu ima majhno oteklino, zaradi katere ne more nositi trdih, škrobljenih ovratnikov, in zato hodi vedno v mehki, platnени ali pavolnati majici. Sploh se ne oblači po doktorsko. Eno in isto obleko nosi kakih deset let, nova obleka pa, ki jo navadno kupi v židovski prodajalni, izgleda na njem prav tako ponošena in pomečkana kot stara; v eni in isti suknji sprejema bolnike, kosi in hodi v goste; toda to ne iz skoposti, temveč vsled popolne brezbriznosti napram svoji zunanosti.

Ko je prišel Andrej Jefimič v mesto, da bi prevzel službo, je bil "bogosluzni zavod" v groznem stanju. V oddelkih, po hodnikih in na bolniškem dvorišču je bilo težko dihati od smradu. Bolniški mušiči, strežnice in njihovi otroci so spali po oddelkih skupaj z bolniki. Vse se je pritoževalo, da je toliko ščurkov, stenice in miši, da ni mogoče živeti. V kirurški oddelku se je neprestano pojavljaj šen. V celi bolnici sta eksistirala samo dva operacijska noža, termometra ni bilo niti enega, v banjah pa so hranili krompir. Nadzornik, upraviteljica perila in ranocelnik so kradli bolnikom, o starem doktorju, predhodniku Andreja Jefimiča, pa so pripovedovali, da se je na skrižaj pečal s prodajanjem bolniškega špirta in da si

je iz strežnic in bolnih žensk uredil cel harem. V mestu so prav dobro vedeli za te nerednosti in so jih celo pretiravali, toda prenašali so jih mirno; eni so jih opravičevali s tem, da leže v bolnici samo meščani in mušiči, ki ne morejo biti nezadovoljni, ker žive doma dosti slabše kot v bolnici; s samimi jerebi jih vendar ne bodo pitali! Drugi pa so v opravičilo govorili, da mesto samo brez pomoči od strani deželnih stanov ne more vzdrževati dobre bolnice; hvala Bogu, če je prav slaba, samo da je. Mladí deželni stanovi pa niso ustanavljaj zdravilišča ne v mestu ne v okolici ter so se pri tem sklicevali na to, da mesto že ima svojo bolnico.

Ko je Andrej Jefimič ogledal bolnico, je prišel do spoznanja, da je to nenraven in za zdravje prebivalstva silno škodljiv zavod. Po njegovem mnenju bi bilo najpametnejše, kar bi se dalo napraviti, bolnike izpustiti bolnico pa zapreti. Toda razsodil je, da je samo njegova volja zato premalo in da bi bilo to brez koristi; če preženeš fizično in nravno nečistočo iz enega kraja, tedaj preide drugam; treba je čakati, dokler se sama ne prezračí. Poleg tega pa še, če so ljudje odpri bolnico in jo trpe med seboj, tedaj jim je pač potrebna; predsodki in vse te življenske umazarije in gnusobe so potrebne, ker jih življenje sčasom predela v nekaj smotrenega kakor gnoj v prst. Na zemlji ni niti ene take dobre stvari, ki nebi izviralá v svojem prapočetku iz kake grdobije.

Ko je Andrej Jefimič prevzel službo, je ostal očitvidno napram neredu dosti ravnodušen. Samo bolniške mušiče in strežnice je poprosil, naj ne spe v oddelkih, in dve omari z instrumenti je postavil; nadzornik pa, upraviteljica perila, ranocelnik in kirurški šen so ostali na svojih mestih.

Andrej Jefimič nenavadno ljubi razum in poštenost, da pa bi v svoji okolici ustvaril pametno in pošteno življenje, mu manjka značaja in vere v svojo upravičenost. Ukazovati, prepovedovati in zahtevati, tega sploh ne zna. Človeku se zdi, kakor da se je nekoč zaobljubil, da ne bo nikdar povzdignil glasu in da ne bo nikdar rabil velelnika. Teško mu je reči "daj" ali "prinesi"; kadar bi rad jedel, tedaj neodločno pokašljeje in pravi kuharici: "Kako bi bilo, če bi mi dali čaj" . . . ali: "Kako bi bilo, če bi mi dali kosilo." Da bi pa rekel nadzorniku, naj neha krasti, ali da bi ga spodil, ali da bi sploh odpravil to nepotrebno parasitsko službo — to je popolnoma preko njegovih moči. Kadar Andreja Jefimiča goljufajo, ali kadar se mu hlinijo, ali mu prineso podpisat očitvidno nesramen račun, tedaj zardi kakor rak in se čuti krivega, toda račun vseeno podpiše; kadar se mu bolniki pritožujejo radi lakote ali radi grobih postrežnic, pride v zadrego in skesano mrmra:

— Dobro, dobro, bom že potem pregledal . . . Tukaj je najbrž nespোরazumljenje . . .

(Dalje prihodnjič.)

Pojdite med ljudstvo, tudi med delavce, in kadar bo njih govorica najradikalnejša, recite kaj o socializmu. Ustrašili se boste, ko opazite, kako brezmejno je neznanje množic o tem predmetu. Ali verjamete, da bodo mase, ki nimajo pojma o socializmu, ustanovile socialistično družbo?

Če hoče delavstvo uspešno voditi svoj boj, si mora najprej ustvariti tisto sredstvo, ki je za vsak boj nezogibno: Svojo bojno organizacijo. Hoteti zmago, preden je ta pogoj izvršen, je otroško.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Kampanja soc. kluba št. 27, JSZ., v Clevelandu za pridobivanje novih članov.

Slovenski socialistični klub št. 27, JSZ. v Clevelandu, O., ki je bil ustanovljen pred 12. leti, je razoral že mnogo ledine, na polju razredne borbe je veliko storil, aktiven je na kulturnem polju in če se pomisli, da je tekla njegova zgodovina večinoma skozi zelo neugodne okoliščine, se sodrugi spominjajo svojega dela skozi vsa ta leta lahko s popolnim zadovoljstvom. Izmed vseh organizacij imajo socialistični klubi najtežje delo, toda tudi najplodonosnejše. Socialistične organizacije so tu za probujo delavskega ljudstva, bore se za ideal družabne pravičnosti. Le zato je mogoče, da se vedno najde zavedne sodruge, ki vztrajajo kljub vsem oviram, da se žrtvujejo in vodijo svojo organizacijo naprej skozi vse viharje in težave.

Ob tej priliki je izdal clevelandski soc. klub poseben agitacijski letak za pridobivanje novih bojnikov organizaciji, ki se glasi:

"Dragi rojak-delavec!

Letošnje leto bo preteklo 12 let, od kar se je ustanovil slovenski socialistični klub, spadajoč k Jugoslovanski Socialistični Zvezi s sedežem v Chicagi, združena s socialistično stranko. Koliko je v teh letih storil za probujo slovenskega delavstva v Clevelandu, samo na kratko omenimo: V tem času je klub priredil nad sto javnih shodov in predavanj. Udeležil se je vseh volilnih kampanj, najsi bo za mestne ali državne volitve. V tem času je postavil petkrat socialističnega kandidata za koncilmana v 23. wardi, kjer prebiva največ Slovencev. Sodeloval je pri vseh naprednih akcijah med ameriškimi Slovenci.

Podpiral in širil je delavsko časopisje in drugo podučljivo literaturo. Ustanovil je v mesajah kluba pevski zbor "Zarja", katerega izvežbanost ste gotovo imeli priliko že večkrat občudovati.

Gotovo imate tudi Vi vaše težnje, borbo za obstanek, skrb za bodočnost. Priznali nam boste, da edino potom organizacije, to je, da je združevanje delavcev na industrialnem in političnem polju tisto, s čemur se morete braniti zoper izkoriščenje kapitalizma. Nezmiselno je vsako zabavljanje čez vse zlo, ako vsak posameznik ne pomaga pri delu odpravljati to zlo. S tem, da se organiziramo v delavskih skupinah, storimo samo svojo sveto dolžnost napram razredu, v kateremu spadamo, napram sebi in svojim potomcem. Ne zanašajmo se na druge; vsak posameznik naj stopi v naše vrste in postane s tem sobojevnik za boljše in lepše življenje človeka.

Slovenski socialistični klub vas s temi vrsticami vabi, da pristopite v naše vrste. Članarina je samo 35c mesečno; ako ste brez dela ali bolni, imate pravico do brezplačne članske znamke. To je gotovo malenkost. Kot članu kluba je vam na razpolago klubova čitalnica, katero vsebuje lepo število podučnih knjig in raznih časopisov.

Člani kluba vam bodo šli gotovo v vseh ozirih na roke in s tem gojili medsebojno prijateljstvo kot v eni veliki družini zavednih proletarcev.

Prostori kluba se nahajajo v Slov. Nar. domu in klubove seje se vrše dopoldne vsako drugo nedeljo v mesecu, kjer se lahko zglasite za pristop.

Za izvrševalni odbor Slov. Soc. Kluba,

Leo Poljšak, tajnik.

Cleveland je največja slovenska naselbina, in če bi bili delavci zavedni kakor niso, bi imel klub lahko več sto članov in svoje aktivnosti bi razvil, da bi bilo

veselje. Toda kar še ni, lahko postane. Zato agitiramo, raditega širimo naš tisk. In namen te kampanje je pomnožiti članstvo našega kluba. Kdor ima voljo tudi sodelovati v socialističnem gibanju, naj se organizira. Nihče se ne more izgovarjati, da so prispevki previsoki. In kdor misli, da bi bilo v klubu lahko marsikaj bolje, naj vstopi v naše vrste in pomaga pri delu za izboljševanje.

Rojaki delavci, v organizaciji je naša rešitev.

Reforme in delo za socializem.

GLENCOE, ILL. — V dobi današnje vzruženosti se čuje silno veliko zabavljanja. Razmere so kaotične, gospodarsko stanje je nestabilno, stara diplomacija pa ne more najti izhoda iz številnih zagat. Ne samo, da ga ne more najti, ampak stvari še bolj zamotava. To je razvidno iz raznih konferenc takozvane reparacijske komisije, ki mrevari Nemčijo; to je bilo je vidno tudi na konferenci v Genovi in pozneje v Haagu. Motreč situacijo z vseh strani, nam je jasno, da je rešitev cloveštva iz sedanjega kaosa samo v odpravi kapitalističnega sistema, ki se ga mora nadomestiti s socialističnim redom.

Preminjanje družabnega sistema ni stvar, ki bi se jo moglo izvršiti v par mesecih. Za socializem je treba tudi ljudstva, ki je dozorelo za socializem. To socialisti vedno povdarjajo. Nevedno, o socializmu nepoučeno ljudstvo ni sposobno ustvarjati boljši družabni red.

Rusija nam nudi številne primere. Vlado imajo v rokah ljudje, ki verujejo v socialistični sistem. Skušali so ga izvajati z najhitrejšo brzino, pa ni šlo. Rusko ljudstvo za naglo spremembo ni bilo zrelo in tako je pričel ruski vladni režim s takozvano "novo ekonomsko taktiko", ali kakor so pisali kapitalistični listi, z "ekonomskim umikanjem".

V teh burnih časih bi se moglo na socialističnem vzgojevalnem polju veliko doseči, če bi važneše delavske struje delale solidarno in vse medsebojne difference izravnavale v enotni organizaciji. Ampak proletariat ni niti tako daleč sposoben. V delavske vrste se je zanesel boj, ki posebno v nekaterih krajih dirja brezobzirno in ruši delavsko moč, buržvazija pa se opogumlja in zatira delavsko gibanje v celoti.

Če človek zasleduje liste takozvanih ekstremistov, pod kakršnem koli imenom že delujejo, vidite, da je skoro ves njihov boj naperjen proti — socialistom. "Socialpatrioti", "reformisti", "socializdajalci" itd., so besede, ki jih bruhajo ti ljudje, med katerimi je največ takih, ki so šele pred kratkimi dvema leti pristopili v vrste ekstremistov, preje pa so bili podporniki buržvaznih strank.

K tem novim preroko mse je pridružil tudi milwauški Novak, ki ponavlja te psovke kakor papagači, ki se ga nauči gotove besede. Neprenehoma kriče o reformistih, ki so po njihovih nazorih orodje buržvazije, pri tem pa so toliko nevedni, da niti ne vedo, kaj so reforme. Ko je bila iznajdena prva lokomotiva, je bila nepopolna. S poznejšimi izpopolnjevanji je postala moderen stroj, ki se loči od prvotnega kot most od dné. To je zasluga "reform". Vse na svetu se izboljšava in ničesar ne naenkrat. Vse se izpopolnjuje potom tisočerihi manjših in večjih reform, kajti drugačnega zakona razvoj ne pozna.

Tudi človek ne postane v enem dnevu učen. Leto in leta mora študirati, predno se vsaj malo izpopolni v znanju. Človeška družba je v teku tisočletij razvoja napredovala. Zakaj ni napravila rajše enega velikanskega skoka v napredek, mesto da leze naprej kakor polž? Ni bilo mogoče in ne bo mogoče. Vsakdo, ki se je boril za pravico in resnico, je moral najprvo pridobivati pristaše in jih učiti. S silo, ki so jo imeli, so od vladajočih izsiljevali reforme. Od vsega začetka je bilo tako. Kajti najprvo je treba reformirati ljudi in ko jih imaš dovolj na svoji strani, moreš šele polagoma pričeti izvajati svoj program. Marks, Engels, La-

Salle, Bebel itd. niso učili, da bomo v socializmu napravili skok. Danes kapitalizem, jutri socializem, to se more poroditi le v glavah ljudi, ki nimajo o razvoju nobenega pojma. Vse, kar si je delavstvo pridobilo, pomeni dolga veriga reform. Priborili so jih z boji, krvavimi in nekrvavimi, toda prvi pogoj za njihove napreke je bil vzgojevati maso v socialističnem duhu.

Pred dobrimi tridesetimi leti sem slekel v stari Avstriji vojaško sukno in se podal v premogovnike na tajerskem za kruhom. Takrat so se premogarji borili za osem-urni delavnik in ga deloma dosegli, kar je tudi reforma. Tiste čase je moral biti delavec podložen svojim priganjačem, kajti delavec je bil v očeh vladajočih družbe popolnoma brezpraven tvor. In kdor se je upiral, hajd z njim v odgonski voz, pa so ga odpejali "po šup" tja, kamor je bil pristojen. Tako so znali delati takrat z delavci, ki so se zdeli nevarni izkoriščevalcem. Krstili so te za potepuha in skvarjeno, brezbojno osebo, ki se upira gospodarjem in samemu bogu.

Zavednih delavcev je bilo takrat silno malo. Pravimo, da je današnje masa nevedna in da sovraži socialiste. Prijatelj, če si se boril v delavskih vrstah pred dobrimi tridesetimi leti, mi boš priznal, da te je masa takrat smatrala za izvrženca in že v naprej obsojenca v pogubljenje. Socialist, to je bilo nekaj strašnega, veliko bolj, kakor pa "boljševik" po ruski revoluciji.

Zavedni delavci so takrat zborovali za zaprtimi vratmi. Vse se je moralo delati tajno. Kajti sovražili jih niso samo vlastodržci, ampak tudi vraževerna masa. Progoni so bili takrat vse hujši kakor današnji, podobni samo onim v carski Rusiji.

Ko je zavedno delavstvo v Avstriji postalo nekoliko jače, je pričelo z bojem za pridobitev zastopstva v parlamentu. Volilno pravico so imeli le davkoplačevalci, to je posestniki. Tisti, ki so imeli le majhna posestva, so imeli le par zastopnikov; čim večja so bila posestva, več zastopnikov so imeli njihovi lastniki v državnem zboru. Najbolj so bili zastopani veleposestniki — avstrijska aristokracija, ki je imela na vsakih par ducatov grofov, knezov in baronov enega poslanca. Na tisoče in tisoče kmetov pa tudi po enega. Meščanski posestniki so bili nekoliko bolje zastopani, ki so volili v isti razred kakor večji kmečki posestniki. Delavska masa pa sploh ni imela volilne pravice. Brezpravnost je bila popolna. V državnem zboru so sedeli ljudje izmed posedujočega sloja; v gosposki (višji) soborici pa so sedeli sami aristokratje in višja katoliška duhovščina. Jasno je, da take zbornice ne delujejo v prid delavskega ljudstva. Nikogar ni bilo, ki bi se vnel zanj. In tako je socialna demokracija pričela z bojem za splošno enako in tajno volilno pravico. Nič ne na svetu ne bo trdil, da je bil ta boj nepotreben. Ta boj je bil eden najpotrebnejših in vodilo ga je delavstvo v enem ali drugem času po vseh deželah na svetu. Prvi uspeh je bil, da je bila dana delavstvu tuncesija, to je volilna pravica v omejenem smislu; dobili so takozvano peto kurijo. Volilo se je namreč po razredih. Tisti, ki so imeli največja posestva, so volili v prve razrede, malo manjši posestniki v drugem in tako naprej.

V peti kuriji pa so dali tudi "beračem" pravno voliti; to je, v njej so smeli glasovati delavci, pa bili vsi tisti, ki so že imeli volilno pravico v drugih razredih. Tako so imeli nekateri za ene in iste volitve po več glasov, delavec pa samo enega. Vsa kranjska dežela je imela pravico izvoliti samo enega poslanca iz pete kurije. Vse boljše so bili zastopani drugi volilni razredi. Avstrijska reakcija se je torej upala, ker je upala, da bo iz pete kurije izvoljenih večina nazadnjaških, klerikalnih poslancev. Socialisti pa v nekaterih nemških industrijskih krajih tako niso prodrli med širše ljudske mase. Če se ne motim, imela vsa peta kurija pravico do 72. poslancev. Z prvih volitev je bilo izvoljenih 14 socialistov, kar je bil za tiste čase velikanski uspeh. Amer. delavstvo ga je danes ne more, oziroma ga noče doseči. Teh 14 ljudi se je moralo boriti proti ogromni nazadnjaški večini, ki je štela nad 500 poslancev.

Potem se je pričel boj za odpravo razrednih kurij in za splošno, enako in tajno volilno pravico na svetu. Bila je dosežena in nemška, poljska in češka

aristokracija je izginila iz državnega zbora. Poslanci so bili izvoljeni direktno od vsega ljudstva — seveda taki poslanci, za kakršne je ljudstvo glasovalo. Če bi znalo socialistično misliti, bi imel parlament socialistično večino, toda ker ni znalo, je glasovalo v večini za klerikalne in druge buržvazne kandidate. Ampak socialistična misel je šla naprej, ne skokoma, ker ni bilo mogoče, ampak v toliko, v kolikor je mogla zavedna delavska masa pridobivati v svoje vrste svoje nezavedne tovariše.

Položaj delavcev pred desetletji je bil beden in živeli so v popolni brezpravnosti. Skoka v boljše razmere ni moglo biti, ampak z malimi reformami, ki so si jih priborili, se je izboljševalo njihovo življenjsko stanje. Danes je tam zopet slabo, ker je ljudstvo še nevedno in ga je vladajoči razred s svetovno vojno pahnil v mizerijo; toda dani so vsi pogoji, da se tekom let delavsko ljudstvo povzpne na vodilno mesto. Sedanje razmere so kakor ena velika mlaka na poti razvoja, ki jo je treba prebrsti.

Ustanovljale so se razne delavske organizacije: unije, politična društva, tiskovne in druge gospodarske zadrage. Nastale so bratovske skladnice, bolniške blagajne itd. V vseh teh organizacijah se je moralo delavstvo šele učiti organizirano delati, kajti na tem polju je bilo takorekoč brez izkušenj. To se vidi v mnogih krajih še danes, kjer je delavstvo skoro popolnoma nesposobno uspešno voditi svoje organizacije. Zato pravijo socialisti: delavci se morajo vezbati organizirano delati, da bodo sposobni upravljati socialistično družbo, ki bo ena sama velikanska organizacija.

Rusija, ki jo vlada komunistična stranka, se je povrnila od skokov, ki so bili nemogoči, in uvaja reforme. Druge poti ni; carizem jim je zapustil skrajno zapuščenost; šol ni bilo — ne za ljudske mase. Kmetijstvo je bilo primitivno, kakor vse drugo rusko življenje. In vse, kar se more delati, je učiti maso in uvajati reforme. Rusko ljudstvo je treba vzgojiti za organizirano delo; treba ga je pridobiti za čitanje dobre literature, treba ga je navajati na higijeno, na ljubezen do bližnjega; pri takem delu skoki niso mogoči. In nihče ne trdi da so, razun kričačev, ki nimajo pojma o evoluciji, o borbi delavske mase skozi zadnje stoletje.

Ti neznaniči pripovedujejo, da se z volitvami ne bo nikoli nič doseglo, in če se že voli, naj se voli za najbolj nazadnjaške kandidate, da bo za ljudstvo čim slabše, da se ga tako prisili pričeti z revolucijo. To je star utopističen nauk, ki v vsakdanjem življenju ničesar ne šteje.

Ruski revolucionarji niso zametavali volitev; kakor avstrijski, so se tudi oni borili za volilno pravico; revolucija leta 1905 jim je prinesla dumo — parlament, ki je bil sicer brez moči, ampak pod carizmom je vendar pomenil uspeh. V njemu je bilo 12 socialističnih poslancev (tudi sedanji komunisti), ki so se borili za prodibitev še več moči in ob enem delali kakor se je v Rusiji moglo z vsemi sredstvi, samo da se je izpodkopavalo tla carizmu. Carizem si jih je radi svoje zaostalosti tudi sam izpodkopaval. Svetovne vojne ni mogel prenesti in je skrahiral v lastnem gnaju. Rusko ljudstvo samo ni bilo sposobno, da bi ga vrglo pred svetovno vojno, dasi je to leta 1905 poskušalo s splošno revolucijo. In kakor carizem, tako je padel kajzer in habsbuški tron — po zaslugi vojne. Te tri reakcionarne trdnjave so padle — tudi reforma. Sedaj je na delavstvu ležeče, kako hitro bo šlo naprej. Nekaj glavnih ovir je odstranjenih. Toda temeljna ovira — kapitalistični sistem, ta je še tukaj. In odpravljalo se jo bo razvojno, s številnimi reformami, da se ljudstvo vsposobi za novi red, sistem bodočnosti, v katerem ne bo tlačiteljev in potlačenihi.

Nesmislno je zabavljati čez socialiste; socialisti ne vladajo družbe, kajti oni so še zmerom manjšina v večini nezavednih ljudskih množic, ki s svojo nevednostjo vzdržujejo današnji gnili družabni red. Učiti je treba maso. In učiti se moramo sami, da dobimo o socialnih problemih še globlje znanje. Ne rečem: ne čitajte drugih listov, liste nasprotnih struj. Pravim pa da je potrebno čitati "Proletarca", in potem primerjati pisanje v njemu z onim v drugih listih. Če boste čitali razumno, boste spoznali razliko med frazami in pravo vzgojo.

NACE ZLEMBERGER.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Izrabite vsako priliko. — Kapitalistični načini za širjenje cirkulacije listov. — Važnost oglasov. — Naš tisk najprvo. — Unije se zahvaljujejo kapitalističnim listom. — Batine. — Ničesar bolj važno.

Zaveden sodrug mora izrabiti vsako priliko, da koristi svoji organizaciji in svojem glasilu. Predvsem mora skrbeti, da se pridobiva naročnike "Proletarca", kajti le, če bodo slovenski delavci čitali Proletarca, bomo nanje lahko računali, da postanejo člani socialističnih klubov in aktivni delavci v razredni borbi.

Kapitalistični listi vodijo bombastične kampanje, konteste, itd., za pridobivanje naročnikov. Na stotisoče dolarjev žrtvujejo na leto za razširjanje svojih listov. Ves ta denar dobe nazaj in še velike obresti po vrhu, deloma z naročnino in največ z oglasi. Kapitalisti oglašajo v kapitalističnih listih, toda zahtevajo, da ima list veliko cirkulacijo. In seveda zahtevajo, da piše za kapitalistične interese. Angleški socialistični listi imajo pri izdajanju velikanske stroške, ker so prisiljeni konkurirati kapitalističnim listom. Bogate firme ne oglašajo v njih, ker bi to pomenilo podpiranje delavskega tiska. Toda če ima socialistični list enkrat tako veliko cirkulacijo kakor kapitalistični, tedaj so razne trgovine in podobna podjetja prisiljena oglašati tudi v delavskem tisku. To bi pomenilo večje dohodke in boljši list. Večina delavcev tega ne razume, pa kupuje kapitalistične publikacije. Zato pa morajo zavedni delavci posegati toliko globokeje v žep, da pokrijejo s svojimi prispevki gmotne vrzeli pri socialističnih listih.

Zivimo v kapitalistični družbi, v kateri se vrši boj za obstanek tako, kakor zahtevajo zakoni kapitalistične uredbe. Za izdajanje lista je treba dohodkov. Ameriško časopisje pa je bazirano na oglasih; naročnina za kapitalistične liste pokriva komaj papir, toda vselej niti tega ne. Da dobe oglase, morajo imeti veliko naročnikov. Na stotisoče naročnikov pomeni, da računajo za eno stran oglasa od 10 do 75 tisoč dolarjev. Slednje velja za magazine. In ti ogromni dohodki za oglase so omogočeni kapitalističnim listom, ker jih delavstvo naroča in čita. Zaveden delavec bo gledal na to, da je najprvo naročen na socialistične liste in revije, in da jim pridobiva naročnike med svojimi še nezavednimi tovariši. Socialistični tisk najprvo. Potem šele nesocialistični.

Mi smo načelno proti oglasom v listih. Če bi ne imeli gmotnih težav, bi jih iz Proletarca odpravili. Naši naročniki so gotovo opazili, da ne priobčujemo prevarantskih oglasov za nakup zemlje, delnic itd. Pri našamo le oglase trgovin, denarnih zavodov, naznana in podobne stvari. In ker so nam danes oglasi vir dohodkov, ki pomagajo vzdrževati ta list, bi bila dolžnost sodrugov in čitateljev sploh gledati na to, da bi društva oglašala svoje priredbe tudi v Proletarcu, ki je danes v enih naselbinah že najbolj razširjen list. Pridobite lokalne trgovce za oglašanje v Proletarcu. Vi jih podpirate, zakaj ne bi oni nekoliko podpirali vaš tisk?

Po končani stavki vslužbenecv čikaške ulične in nadulične železnice je poslal odbor unije čikaškimi kapitalističnim listom zahvalo za "njihovo nepristransko poročanje o stavki i za simpatije stavkarjem." In vsi ti listi so vsaki dan napolnjeni z lažmi o zarotah stavkojučih delavcev, ki groze požgati poljske prideleke v

Kansasu, North Dakoti in drugje, ki mečejo vlake v tira, požigajo in kujejo načrte, kako vpeljati v to deželo anarhijo. Zelo dolga je še pot do pravega spoznanja med ameriški delavci. Dokler bodo čitali in podpirali samo kapitalistične liste in se jim celo zahvaljevali, bomo trpeli pod kapitalistično peto. In zato ni ničesar nujnejšega, ničesar bolj važno, kakor je širjenje socialističnega tiska. Zato, sodrugi, na delo za naše liste! Podpirajte jih! Gradite socialistične organizacije!

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se v še seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 111. J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo te seje in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri se straneh, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč!"

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSALO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomistecel, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

POŠTNA UPRAVA PROTI ŠVINDLERSKIM OGLASOM.

(Jugoslovanski Oddelek F. L. I. S.)

Post Office Dept. je trdo za petami raznim goljufom, ki lovijo kaline potom švindlerskih oglasov v časopisih. Pred nekoliko dnevi so v enem dnevu storili konec kar štirim takim dvomljivim podjetjem, s tem da jim je bila odvzeta pravica posluževati se poštne.

Da občinstvo postane bolj previdno, ko čita enake oglase, naj navedemo sledeče štiri slučaje. Prvi se tiče nekega A. P. Owensa iz New Yorka, oziroma s pošto addresso v še mnogih drugih mestih, ki je oglaševal svoj električni pas "čudotvorne zdravilne moči". Poštni inspektorji so preiskali pas in niso mogli v njem najti zdravilne lastnosti za nikako bolezni.

Drugi slučaj se tiče Cleare Company v Texasu, ki je oglaševala neko zdravilo iz zelišč, pripravljeno hudo od Chictaw Indijancev in ponujeno kot "sigurno" zdravilo proti tuberkulozi, naduhi, bronhitis in drugim boleznim pljuč in grla. Dotično podjetje ni bilo v stanju dokazati, da dotično zdravilo ni švindel.

Skagjt Bay Development Association, poslovala tudi pod imenom Sparks & Dye, Seattle, Wash., je bila tretje podjetje, ki se je ulovilo v mreže poštne prekovalcev goljufij. Prodajali so "real estate" ob Skagjt Bay, češ, da je dotična zemlja čudovitno rodovitna. Preiskava pa je dognala, da zemlja ni bila prav nič rodovitna, da jo je plima preplavljala in da ni nič

gače zgraditi jez, da bi se prodana zemljišča obvarovala proti zaplavljanju morja.

Četrty "tič", kateremu je pošta ustavila obrat, je nek G. M. Campbell iz New Orleansa, ki je izdeloval in prodajal patentni lek pod imenom "Vita". Svoje zdravilo je oglaševal kot "čudež dvajsetega stoletja", da zdravi vse želodčne slabosti, srčne bolezni, revmatizem in še precej drugih človeških nadlog. Ko so policijski inspektorji analizirali "Vito", so našli, da je "medicina" obstojala iz pobarvane vode, par kapljic rimezenovega olja za dober duh in drobtine soli. Našli so tudi, da Campbell ni bil ne zdravnik ne kemik.

***

Republika je polovična, dokler je le politična oblika republičanska. Šele z gospodarsko republiko postane celota.

***

Damaskova klinja.

Izraz "Damaskova klinja" izvira iz mesta Damask, Siriji, za časa ko so križarji prinesli seboj svoje znamenite sablje, ki so bile izredno močne in trpežne in so bile krasno izdelane. To slavno orožje je bilo še vedno poznano vsled izvrstno dobre ostrine, s katero se je lahko presekalo železo ali pa najfinejšo svileno v zraku plavajoče niti. Mnogo let se je skušalo, da bi se napravile ponaredbe, ki se pa niso posrečile, dokler ni tega preiskal general Annosoff še v prvi polovici 19tega stoletja in takrat se je njemu posrečilo njegovi delavnici ponarediti prav enako ostrino v vsakem govorju. Ko pa je leta 1851 Annosoff umrl, so njegovi nasledniki niso zmogli napraviti prave naprave ponaredbe te ostrine, katero se je v teh časih še slavilo. Zmožnosti raznih drugih idejalnih tovarnarjev so producirali razne enake slavne in važne stvari. Trinerjevo grenko vino je eno najboljših zdravil za želodčne nerednosti. Zadnjih 32 let je ostalo vedno neprekosljivo, kot za slab tek do jedi, zaprtje, pljučni glavohol, splošne oslabeledosti, itd. Vaš lekarnar ali zdravnik z zdravili ga ima v svoji zalogi za vas.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriškanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAMOFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postržba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Čitanje Proletarca bi delavcem veliko več zaleglo, če bi čitali mirno in prevdarili vse, kar čitajo, pa prečitali kakšen članek tudi po večkrat. Površno čitanje daje čitatelju napačne vtiske.

IZNAJDITELJI

V zadevi patentov se obrnite na uspešljive patentne odvetnike na naslov:

A. M. WILSON, INC.,
Patents,
314 Victor Bldg.,
WASHINGTON, D. C.

Našo SLOVENSKO knjigo, ki daje informacije o iznajdbah in patentih, vam bo na vašo željo poslana zastoj. Pišite pošto še danes.

NAROČNIKE,

ki so naročnina potekla, prosimo naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnistva. S svojo pomočjo nam prihranite delo in vsem pomagajte listu, ki v časih tako draginje tako zelo potrebuje vašo pomoč.

LAWNSDALE CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Priloga Slovincem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, srajc, klobukov, čepic, ovratnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postržba točna.

Naročajte

KNJIGE

iz

"Proletarčeve"

založbe.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravništvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovne- venil Ivan Molek, 481 strani, lječno vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in zalo- žila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za du- hovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, trije iztisi skupaj	.10
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 str.	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Šenoa), bro- širana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevčenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Alešovca spi- si), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČIČA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, v
vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu,
1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.—Na dnevan-
redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udele-
žujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoj
prijatelj. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da
pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

Edini

Jugoslovanski pogrebnik in balzamovalnik

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavlja-
nje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno
kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem
času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dne-
vnik.

Narečnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri
mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽI JEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

Hude Bolečine

revmatične hitro olajšate,
če rabite

**SEVERA'S
GOTHARDOL**

Zanesljivi liniment

Istočako vporaben je za izvinjenje,
otekline, za otrpnelost, in ohromelost
bolnih mišic ter udov.

CENA 30 IN 60 CENTOV

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgo-
vina. Velika
zaloga moš-
kih, ženskih
oblek, izde-
lanih po
najmoder-
nejšem kro-
ju. Cene
nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj
hitro, zanesljivo in po
nizkih cenah,

prodaja vozne listke za
vse važne prekomor-
ske linije, in

opravlja vse druge posle,
ki so v zvezi s starim
krajem.

Postrežba točna in
solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.